

TAMM

Menestyvä
TAMPERE

RE

 TOIVO

Menestyvä
TAMPERE

t TOIVO

Ajatuspaja Toivo
Kansakoulukuja 3A
00100 Helsinki

www.toivoajatuspaja.fi

Tervetuloa ajattelemaan uudesti!

Kannet: Kristian Tervo
Taitto: Satu Winqvist, Takomo Tuotanto Oy
Paino: Painotalo Trinket Oy
Painettu Suomessa

ISBN: 978-952-7402-03-0

Sisältö

Lukijalle, <i>Sini Ruohonen</i>	4
Kirjoittajat	6
Tehtävänä Tampere, <i>Sofia Vikman</i>	10
Menestyvä metropoli vetää puoleensa, <i>Ilkka Sasi</i>	16
Tampereen talous vuoristoradalla, <i>Antti Ivanoff</i>	24
Älykkään ja kestävä liikunnan edelläkävijä, <i>Aleksi Jännti</i>	30
Neuvola, päiväkotiki ja koulu - lapsiperhepalvelujen kivijalat, <i>Leena Kostainen</i>	44
Jokaiselle tamperelaiselle lapselle ja nuorelle löydettävä harrastus, <i>Ida Leino</i>	52
Nuorissa on tulevaisuus - sanonnasta todeksi, <i>Anna-Kaisa Ikonen</i>	58
Sote-palvelujen kehittäminen on yhteinen asiamme, <i>Anne-Mari Jussila</i>	64
Päivitetään Tampere!, <i>Jouni Markkanen</i>	74
Johdopäätökset: Kaupungit koronan jälkeen, <i>Sini Ruohonen</i>	80

Lukijalle

Loppuvuodesta 2019 Ajatuspaja Toivo käynnisti kunnianhimoisen projektin: ehdotimme **suurimpien kaupunkien kokoomuksen valtuustoryhmille kokoelmakirjan kirjoittamista oman kotikaupunkinsa tulevaisuudesta.**

Kymmenien kirjoitusten deadline asetettiin maaliskuulle ja kirjojen julkistaminen ajoitettiin alkukesään. Onnistuimme. Siitä kiitos kaikille kirjoittajille ja ennen kaikkea kokoomuksen poliittisille sihteereille Elli-Nora Vehmaselle, Alvar Eurolle, Neea Loimuvirrälle ja Roope Tukialle. Ilman täsmällistä koordinaatiotyötä tämä ei olisi luonnistunut. Kiitokset myös editointiavusta Jutta Wirénille, taittotyöstä Takomo Oy:n Satu Winqvistille ja kansista Kristian Tervolle.

Kirjoittajien tehtävä oli visioida yhden kiinnostavan aihepiirin tulevaisuutta. Osallistuja valitsivat kiinnostavia aiheita digitalisaatiosta poliittisen päätöksenteon kehittämiseen. Teksteistä näkyy, kuinka monilla kirjoittajilla on pitkä kokemus eri sektoreilta luottamushenkilöinä ja myös monipuolista asiantuntemusta. Ennen kaikkea kirjoituksista välittyä innostus vaikuttaa oman kotikaupunkinsa tulevaisuuteen.

Pyysimme osallistujia kertomaan onnistumisia ja kehityskohteita – sekä tekemään konkreettisia ehdotuksia. Kukin teksti sai olla kirjoittajansa näköinen ja ne julkaistaisiin jokaisen omassa nimissä. **Kirjat eivät ole poliittisia ohjelma-asiakirjoja**, mutta saattavat hyvin auttaa myös siinä työssä.

Tavoitteena oli luoda kattava kuva siitä, miten ja millaista kaupunkipoliittikkaa tehdään kaupungeissa. Liian usein pohdintoja käydään valtionhallinnon tasolta, jolloin suurten kaupunkien erityisasema ja -piirteet hämärtyvät. Fokus ollut kuntauudistuksissa tai valtio-osuusjärjestelmän uudistamistarpeesta, vaikka nekin ovat erittäin tärkeitä asioita. Tässä kirjassa kaupunkipoliitiikan varsinaiset tekijät jakavat tietoa omien kotikaupunkiensä hyvistä käytännöistä ja kertovat siitä, mitä, miksi ja miten kaupungeissa pitäisi uudistaa.

Kieltämättä jouduimme maaliskuussa kuumottavaan tilanteeseen, kun koronavirus aiheutti maailmanlaajuisen poikkeustilan. Myös kaupungeissa tehtiin akuutteja toimenpiteitä esimerkiksi digitaalisuuden ja etäopetuksen osalta sekä tietenkin massiivisia sosiaali- ja terveyssektorin uudelleenjärjestelyjä. Kansalaisten ja kaupunkilaisten turvallisuus asetettiin etusijalle, mutta toki samaan aikaan alkoivat arviot ennennäkemättömien rajoitustoimien taloudelli-

sista vaikutuksista – jotka ilman muuta koskettaisivat myös kaupunkeja niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä.

Kirjaprojektimme oli kulminaatiopisteessä; **kestävätkö kirjoitusten visiot aikaa siten, että näkemykset kaupunkien tulevaisuudesta ovat valideja vielä kriisin jälkeen?** Olivatko ne liian sidoksissa taloudelliseen nousukauteen vai esitettiinkö ideoita, jotka olisivat toteutuskelpoisia myös uudessa tilanteessa? Ei olisi mieltä julkaista kirjoja, jotka joutaisivat suoraan arkistoon.

Uuden tilanteen keskellä luimme tekstejä editoinnin merkeissä ja huomasimme iloksemme kirjoituksissa esitettyjen ajatusten kestävän. Useimpia kokoomuksen arvopohjalta laadittuja **tekstejä leimasi katse pidemmälle tulevaisuuteen.** Monissa teksteissä lähdettiin toimintatapojen uudistamistarpeesta.

Aluksi projektissa oli mukana kaikki kuusi suurinta kaupunkia, mutta kevään edetessä espoolaiset päättivät siirtää kirjansa julkaiseminen tuonemmaksi. Nyt meillä on siis käsissämme viiden kaupungin visiot; Helsingin, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan.

Kirjat muistuttavat meitä yhtäältä siitä tilanteesta, joka kaupungeissa vallitsi hetkeä ennen koronaa. Toisaalta ne osoittavat, millaisia kehitystarpeita suurimmissa kaupungeissa on kriisistä riippumatta.

Haastamme lukijat pohtimaan, **mitkä kirjassa esitetyistä ehdotuksista ovat toimivia riippumatta koronan vaikutuksista.** Mitä toimenpiteistä pitää kiirehtiä ja mitä tavoitteita voidaan siirtää pidemmälle tulevaisuuteen? Millaisia suuntaviivoja kaupunkipoliitikalle voidaan asettaa näiden kirjoitusten ja suuren murroksen pohjalta. **Mitä teemme seuraavaksi?**

Ajatuspaja Toivon tehtävä on tuottaa tietoa ja näkemyksiä poliittisen päätöksenteon tueksi. Katseen on yltävä päivänpolitiikkaa pidemmälle. **Alati muuttuvassa maailmassa työ ei ole helppoa, ja siksi visiot ovat aina osittain kiinni kirjoitushetkessä, osittain ennalta-arvaamattomassa tulevaisuudessa.** Julkaisumme ovat keskustelunavauksia ja näin on myös tämän kirjasarjan kohdalla. Tutustu kirjoitukseen osoitteessa www.toivoajatuspaja.fi/kaupunkivisio2030 ja tervetuloa osallistumaan keskusteluun: #kaupunkivisio2030.

Turussa, etätyöpisteellä 30.4.2020

Sini Ruohonen

Ajatuspaja Toivon toiminnanjohtaja

Kirjoittajat

Anna-Kaisa Ikonen on Tampereen entinen pormestari, nykyinen kokoomuksen kansanedustaja, yhteiskuntatieteiden tohtori, työelämäprofessori sekä Tampereen kaupunginvaltuuston puheenjohtaja. Hän on elämästä ja ilmiöistä kiinnostunut kulttuuriharrastaja, joka on monessa mukana.

Diplomi-insinööri **Antti Ivanoff** on Tampereen kaupunginvaltuutettu sekä hallituksen jäsen Pirkanmaan Jätehuollossa ja Tampereen Sähkölaitoksessa. Ivanoff on tehnyt töitä yksityisellä sektorilla teollisuus-, ohjelmisto- ja kiinteistöalan yrityksissä.

Anne-Mari Jussila on Tampereen kaupunginvaltuutettu, sosiaali- ja terveyslautakunnan varapuheenjohtaja, sivistys- ja kulttuurilautakunnan jäsen ja maakuntavaltuutettu. Jussila työskentelee UKK-instituutin hallinto- ja kehitysjohtajana ja valmistelee väitöskirjaa Tampereen yliopistossa.

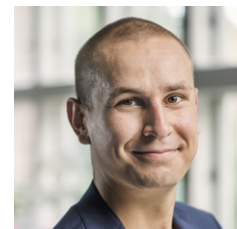
Aleksi Jäntti on Tampereen apulaispormestari, valmistunut Maanpuolustuskorkeakoulusta ja toiminut muun muassa upseerina sekä yrittäjänä. Kunnan- ja kaupunginvaltuutettuna Jäntti on toiminut vuodesta 2005. Jäntti on myös Kokoomuksen Pirkanmaan piirin puheenjohtaja.

Kasvatustieteen maisteri **Leena Kostainen** on Tampereen kaupunginvaltuutettu ja Pirkanmaan sairaanhoitopiirin hallituksen puheenjohtaja. Hän työskentelee rehtorina Vuoreksen yhtenäiskoulussa.

Kasvatustieteiden kandidaatti **Ida Leino** työskentelee Kokoomusnuorten järjestösuunnittelijana ja on toiminut aiemmin Sastamalan kunta-politiikassa. Leino viimeistelee luokanopettajan opintojaan Tampereen yliopistossa.

Kauppätieteiden maisteri **Jouni Markkanen** Tampereen kaupunginvaltuutettu ja Tampereen Kokoomuksen aluejärjestön puheenjohtaja. Jouni työskentelee kokoomuksen puolueyhteisössä ja vastaa esimerkiksi digipolitiikan valmistelusta.

Sini Ruohonen on Ajatuspaja Toivon toiminnanjohtaja ja kokoomuksen kaupunginvaltuutettu Turussa. Ruohonen tekee väitöstutkimusta poliittisesta viestinnästä.

Hallintotieteiden kandidaatti **Ilkka Sasi** on Kokoomuksen Tampereen valtuustoryhmän puheenjohtaja ja kaupunginhallituksen jäsen. Hän työskentelee kiinteistöalalla sekä matkailu- ja ravintola-alan perheyriyksessä. Matkailua toteuttava Sasi on vierailut yli 50:ssä maassa.

Yhteiskuntatieteiden maisteri **Sofia Vikman** on kolmannen kauden kansanedustaja ja Pirkanmaan maakuntavaltuuston puheenjohtaja sekä paljasjalainen tamperelainen kaupunginvaltuutettu.

TEHTÄVÄNÄ TAMPERE

Sofia Vikman

Tulevaisuuden Tampereen on oltava yrittämiseen, työntekoon ja opiskeluun kannustava viihtyisä ja turvallinen kaupunki. Tampere on pääkaupunkiseudun ulkopuolisen Suomen ykköskeskus ja Suomen paras paikka asua.

Paljasjalkaisena tamperelaisena rakkaus kotikaupunkiin synnyttää aidon tahdon toimia Tampereen parhaaksi. Tahdon, että Tampere on Suomen paras paikka asua ja elää myös tulevaisuudessa. Jotta visio tulevaisuuden Tampereesta toteutuu, tarvitaan tekoja ja tekijöitä. Tamperelaisien, kaupungin, elinkeinoelämän, koulusektorin ja muiden toimijoiden yhteistyöllä voimme rakentaa Tampereesta entistä paremman.

Tampereella on valtavasti vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Toisaalta samaan aikaan esimerkiksi korkea työttömyys tai väestön ikääntyminen ovat haasteita, joihin päättäjien on löydettävä ratkaisuja laadukkaiden palveluiden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi jokaiselle.

Tampereella on ollut rohkeutta kasvaa, kehittyä ja uudistua. Tätä rohkeutta tarvitsemme edelleen.

Tässä kirjoituksessa käsittelemäni visio viihtyisästä asukkaitaan palvelevasta tulevaisuuden Tampereesta rakentuu osaamisesta ja sivistyksestä, toimivista palveluista sekä sujuvasta liikkumisesta. Myöhemmin tässä kirjassa tamperelaiset vaikuttajat pureutuvat yksittäisiin asiakokonaisuuksiin syvemmin ja avaavat omia näkemyksiään niistä.

VIHTYISÄ JA ASUKKAITAAN PALVELEVA KAUPUNKI

Tulevaisuuden Tampereen on oltava vetovoimainen, kansainvälisesti kiinnostava, asukkaitaan palveleva kaupunki, jossa kannustetaan aktiivisuuteen, yrittämiseen sekä osallisuuteen. Järkevän ja kestävä kaavoituksen avulla rakennetaan viihtyisää, sujuvan arjen kaupunkia. Asuntotuotannon monipuolisuuden ansiosta koteja löytyy erilaisiin tarpeisiin. Vetovoima ja pitovoima ovat kilpailuvaltteja, joiden avulla kaupunkiin muuttaa ja jää myös tulevaisuudessa työikäistä väkeä.

Keskustaa on kehitettävä monipuolisesti. Kaupunginosien tulee olla omaleimaisia ja viihtyisiä. Rakennetun ympäristön lisäksi kaupungissa arvostetaan

sen rikasta luontoa ja kulttuuria. Viherrakentaminen ja virkistysalueet ovat oleellinen osa tulevaisuuden Tampereetta.

Kaupungissa on oltava turvallista liikkua, elää ja yrittää. Tulevaisuuden Tampere on asukkailleen osallisuuden alusta, jossa yhdessä tekemisen erilaiset muodot sekä aktiivinen kansalaisuus korostuvat. Kaupunkilaisten kuunteleminen arkipäivän asioissa on oltava politiikan ohjenuorana.

KESTÄVÄÄ KASVUA

Tulevaisuuden Tampereen tehtävä on taata kestävä kasvu niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin ekologisesti.

Tampereen taloutta on hoidettava vastuullisesti. Tulot ja menot on oltava tasapainossa, jotta kaupunki ei ylivelkaannu. Tampereen tulopohjaa vahvistetaan työllisyyttä parantamalla, ei veroja korottamalla. Omalla työllä tienatusta eurosta on jätävä tamperelaiselle nykyistä enemmän käteen. Veronkorotuksia ei tule tehdä.

Kuntalaisten verorahoja on käytettävä tehokkaasti ja vastuullisesti – toimintamahdollisuuksia lisäten, aktiiviseen kuntalaisuuteen kannustaen. Oleellista on tehdä järkeviä, rohkeita panostuksia peruspalveluiden järjestämiseen samalla, kun toimintatapoja kehitetään ja avataan uusia mahdollisuuksia. Tampereella on hyvät edellytykset teknologisen kehityksen hyödyntämiseen alueen osaavan työvoiman, huipputason koulutus- ja tutkimuslaitosten sekä alan yritysten myötä.

Tulevaisuuden Tampere investoi rohkeasti uusiin kannattaviin hankkeisiin ja seuraa jo päätettyjen ja toteutettavien hankkeiden edistymistä aktiivisesti. Kaupungin omistajapolitiikan on oltava aktiivista ja vastuullista. Elinkeino- ja innovaatiopolitiikalla luodaan edellytyksiä terveelle taloudelle.

Tampereesta on tehtävä Suomen yritysystävällisin kaupunki. Yritysvaikutusten arviointi on otettava kiinteäksi osaksi päätöksentekoa. Yrittäjämyönteisyydestä ja elinvoimasta huolehtimalla varmistamme, että kaupungissa on työpaikkoja.

Ympäristönäkökulma on huomioitava kaikessa Tampereen päätöksenteossa järkivihreällä tavalla. Ympäristöfiksujen ratkaisujen suosiminen ja kehittäminen mahdollistaa myös uusien työpaikkojen syntymisen.

SUJUVA LIKKUMINEN

Tampereella on sujuvoitettava liikkumista kaikilla liikennemuodoilla. Kaupunkirakennetta tiivistämällä ja uutta teknologiaa hyödyntämällä tehostetaan kaupungin kehittämistä. Ydinkeskustaan on päästävä helposti kaikilla kulkumuodoilla, olipa liikkeellä sitten jalan, pyörällä, omalla autolla tai julkisilla. Kaupunkilaisia liikuttaa muun muassa laajeneva raitiotie ja kattava linja-autoliikenne. Lähijunaliiikennettä on kehitettävä.

Ikäihmisten tarpeet on otettava huomioon liikenne- ja kaupunkisuunnittelussa. Myös kaupunkipyörät, sähköpotkulaudat sekä automaattibussit ovat osa sujuvaa liikkumista kaupungissa turvallisuusnäkökohdat huomioiden.

Tampereen keskeistä sijaintia on hyödynnettävä liikenneyhteyksiä kehittämällä. Päärata on saatava kuntoon, ja Helsinkiin on päästävä junalla tunnissa. Tieverkko on pidettävä kunnossa, jotta liikenne on turvallista ja sujuvaa. Kaupungin kansainväliset yhteydet puolestaan toimivat lentokenttien kautta. Tampere-Pirkkalan lentoaseman kehittäminen tukee kaupungin elinvoimaa.

SIVISTYS JA LAADUKAS KOULUTUS

Laadukas koulutus ja sivistys on nähtävä Tampereen menestyksen kivijalkana, josta on jatkuvasti pidettävä huolta. Kenenkään opiskelumahdollisuudet ja se, mitä hänestä voi tulla, eivät saa riippua taustasta tai varallisuudesta.

Koulupolun perusta luodaan jo varhaiskasvatuksessa. Tampereen on oltava vuonna 2030 suurten kaupunkien ykkönen lasten ja nuorten oppimistuloksissa peruskoulussa ja toisella asteella. Koulujen on oltava turvallisia. Yksilöllistä apua ja tukea on oltava tarjolla, kun niitä tarvitaan.

Vahva korkeakoulukenttä on Tampereen valtti. Sen ylläpitäminen vaatii laadukkaiden, monipuolisten tutkinto-ohjelmien tarjoamista ja kansainvälisyyteen panostamista. Tampereen on oltava jatkossakin Suomen vetovoimaisin opiskelijakaupunki. Kaupungin tulevaisuus rakentuu sen asukkaiden osaamisesta, mikä on tiedostettava päätöksenteossa.

Kulttuuri ja liikunta luovat elinvoimaa. Tulevaisuuden Tampere mahdollistaa monipuolisia kulttuuri- ja urheiluelämyksiä esimerkiksi teatterista ja museoista jääkiekkoon tai jalkapalloon.

Kattava kulttuurin ja tapahtumien kirjo konserteista urheilukilpailuihin houkuttelee matkailijoita Tampereelle. Kaupungin vetovoimaa ja tunnettavuutta on lisättävä aktiivisesti. Näin tapahtuu esimerkiksi vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupunkihaun myötä.

Kaupunkilaisten erilaisia harrastusmuotoja on tuettava ja mahdollistettava monipuolisesti. Tulevaisuuden Tampereella seura- ja yhdistystoiminnalle on tilaa. Tampereella jokaiselle lapselle on turvattava mahdollisuus harrastaa.

HYVINVOIVAT TAMPERELAISET

Hyvinvointi Tampereella kuuluu jokaiselle, ja kaikista on pidettävä huolta. Kaupungin on huomioitava erilaiset palveluntarpeet lasten, nuorten, perheiden ja työssäkäyvien hyvinvoinnista aina ikäihmisten palveluihin saakka.

Laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut on oltava kaikkien tamperelaisten saavutettavissa matalalla kynnyksellä. Tulevaisuuden Tampereella turha byrokratia ja hidastavat rakenteet on purettu. Palvelut on oltava sopivan lähellä, ja digitalisaation mahdollisuuksia on hyödynnettävä palveluiden tarjoamisessa.

Laadukkaat peruspalvelut ennaltaehkäisevät ongelmia. Tulevaisuuden Tampereella apu ja tuki on saatavilla ajoissa – myös mielenterveyspalveluissa. Ketään ei jätetä yksin. Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn on panostettava.

Kaupungissa on myös tunnistettava kolmannen sektorin rooli hyvinvoinnin luomisessa ja palvelurakenteiden kehittämisessä.

TEKEMÄLLÄ TODEKSI

Visio tulevaisuuden Tampereesta on tehtävä todeksi. Se vaatii paljon työtä ja taloudellisten haasteiden taklaamista. Tarvitsemme tekoja ja tekijöitä. Onneksemme Tampereella ei ole ikinä pelätty kääriä hihoja ja laittaa käsiä saveen.

Yhteistyössä on voimaa kuin Tammerkoskessa konsanaan. Valjastamalla yhdessä toimimisen voiman voimme tehdä Tulevaisuuden Tampereesta entistä paremman paikan jokaiselle elää ja asua. ■

Sofia Vikman

MENESTYVÄ METROPOLI VETÄÄ PUOLEENSA

Ilkka Sasi

Väitän, että Tampere on Suomen Dallas. Yhdysvaltoihin peilattava Suomen väestökehitys mahdollistaa tarkastelun Tampereen vahvuuksista ja heikkouksista amerikkalaiseen verrokkiin nojaten. Tavoitteena on tehdä Tampereesta Suomen johtava metropoli.

Väestötutkija Timo Aron mukaan on riski, että Tampereen väestönkasvu pysähtyy 2030-luvulla. Tampereen on löydettävä keinoja houkutella uutta väestöä myös suuremmista metropoleista kilpailun kiristyessä osaavasta työvoimasta. Keskeisenä muuttohalukkuuteen vaikuttavana tekijänä on edelleen työ. Tulevaisuudessa Tampereelle työtä voisi tuoda pääkonttoritoimintojen entistä voimakkaampi keskittyminen kaupunkiin.

TAMPERE SUOMEN KAUPUNGISTUMISEN JOHTOTÄHTENÄ

Sotien jälkeen Tampereen seudusta on kehittynyt selkeästi Suomen toiseksi suurin metropoli. Suomen kaupungit ovat eriytyneet vauhdilla. Kehityshistoria voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen.

1970-luvulla koettiin Suomessa maaltapako kaupunkiin. Suomen elinkeinorakenne painottui teollisuuspaikkakuntien vetovoimaan. Talouden alueellinen jakauma maakunnittain Suomessa oli kohtalaisen vakaa.

Tampereella elinkeinorakenne oli hyvin tehdaspainotteinen, mutta rakennemuutokset painoivat jo kehityksessä muun muassa tekstiiliteollisuuden alajona. Kaukonäköisesti Tampereelle sijoituivat Tampereen yliopisto ja Tampereen teknillinen yliopisto.

1990-luvun laman jälkeen Suomessa elettiin käytännössä Nokia-buumin aikaa osaamiskeskittymien ympärille muodostuvan tulevaisuuskuvan Suomessa. Samalla läpikäytiin vaihetta, jossa keskuskaupunkien väestökehitys junnasi paikallaan kehyskuntien täytyessä perheellisistä omakotiasujista ja samalla verotuloista.

Tampereen seutu oli Suomen keskeisimpiä Nokia-talouden vetureita. Teknillisen yliopiston ympärille muotoutunut klusteri selittää muun muassa Tampereen ja Turun väestökehityksen eriytymistä. Nykyisin Tampereella asuu Vaasan väkiluvun verran enemmän väestöä kuin Turussa.

Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeinen Suomi on uudistunut. Nokian romahdus on pakottanut Suomea jälleen elinkeinorakenteen monipuolistumiseen. Samalla aluepolitiikan näkökulmasta kehitys on ollut raaka. Jopa maakuntakeskukset ovat muuttuneet muuttotappiokaupungeiksi väestön keskittyessä muutamaa kaupunkiin. Asuntotuotanto on painottunut kehyskuntien sijaan keskusta- ja kerrostaloihin. Myös suurten ikäluokkien eläköityessä kerrostaloasumisen kysyntä kattavien terveyspalveluiden ääreltä on lisääntynyt. Väestö keskittyy Suomen neljälle suurimmalle kaupunkialueelle.

Tampereen metropoli on joutunut syvän rakennemuutoksen kohteeksi Nokian ja sen alihankkijoiden verotulojen katoamisen myötä. Tampere on koko ajan seissyt usean teollisen klusterin tukijalalla, mikä on erottanut kaupungin esimerkiksi Oulusta, joka on ollut hyvin keskittynyt vain teknologiateollisuuden varan.

SUURET KAUPUNGIT ERIYTYVÄT

Suomen neljän suurimman kaupungin väestökehitys on eriytynyt. Tampere kasvaa maassamuuton seurauksena. Tämä kehitys onkin ollut mainio vetovoimatekijä. Tampere on palkittu toistuvasti Suomen halutuimpana asuinpaikkana. Sen sijaan Helsingin ja Turun seudun muuttovoitto on painottunut ennen kaikkea maahanmuuttajavetoisuuteen.

Samalla kaupunkien väestöllisessä eriytymiskehityksessä on merkittäviä eroja. Helsingin ja Turun seudulla on jo väestörakenteeltaan lähiöitä, jotka ovat kantaväestön osalta merkittäviä muuttotappioalueita. Sen sijaan Tampereella kaupunginosien välinen segregaatio on verrokkejaan vähäisempää. Tampereella maahanmuuttoväestö on keskittynyt ennen kaikkea Hervantaan. Alueella on myös korkean osaamisen palveluita, kuten poliisikoulu ja teknillinen yliopisto.

Helsingin seutu on tekemässä pesäeroa kaupunkiimme verotuksen keveyden, taloustilanteen sekä väestöllisen huoltosuhteen osalta. Kuntaliiton toimitusjohtaja Minna Karhunen on todennut Helsingin ja Tampereen taloustilanteen eroavaisuuden johtuvan ennen kaikkea Tampereen korkeasta investointitasosta sekä pääkonttoritoimintojen – ja sen seurauksena yhteisöverotulojen – keskittymisessä Helsinkiin. Tarvitaan jopa aggressiivista otetta, jotta yrityksille löydetään sopivia vetovoimatekijöitä.

Helsingin seudun vahvuutena on myös merkittävät kansainväliset lentoyhteydet. Suomessa lentoliikenne on eurooppalaisessa mittakaavassa hyvin keskittynyt Helsinkiin.

Turussa on määrätietoisella otteella kyetty rakentamaan kansainvälisiä lentoyhteyksiä muun muassa WizzAirin matkaketjujen varaan. Tampereella ollaankin jäljessä kansainvälisten lentoyhteyksien houkuttelussa, vaikka väestöpohjan ja vetovoiman pitäisi paperilla vetää lentoja puoleensa. Pirkkalan lentoaseman kehittämisessä on kyse myös poliittisesta tahtotilasta.

Monipuolinen elinkeinorakenne on vahvistanut Tampereen asemaa. Monipuolinen elinkeinorakenne on turvannut Tampereen vetovoimaa suhteessa Turkuun ja Ouluun.

TAMPERE ON SUOMEN DALLAS

Yhdysvaltojen kaupungistumiskehitystä voidaan peilata Suomen vastaavaan kehitykseen. Brookings-instituutin mukaan Yhdysvaltain kaupungit eriytyvät Suomen tapaan vauhdilla. Menestyvä Dallasin kaupunki Texasissa omaa yhteneväisiä piirteitä Tampereen kehityksen kanssa. Yhdysvaltain kaksi suurinta metropolia – New York ja Los Angeles – ovat lievästi muuttotappiokaupunkeja. Samanaikaisesti neljänneksi suurin metropoli Dallas kasvaa vauhdilla.

Sen sijaan kanta-amerikkalaiset eivät tunne maassamuuttotilastojen perusteella New Yorkia ja Los Angelesia enää kodikseen. Kantaväestön muuttovirta suuntaa kohti Dallasia, Houstonia ja Atlantaa. Suomessa väestökehityksen osalta kantaväestön maassamuutto on suhteellisen alhaista Turun seudulle. Helsingissä maahanmuutto tuo leijonanosan muuttovoitosta. Tampereella väestökehitys on kuin Dallasissa, sillä suurin osa Tampereen muuttovoitosta on maassamuuttoa.

Aihe kaipaa lisää tutkimusta, mutta kyseessä on merkittävä yhteiskunnallinen havainto, mikäli markkinataloudessa maahanmuuttajaväestön merkittävä kasvaminen korreloi keskimäärin käänteisesti kantaväestön halukkuuteen asua kaupungissa. Tampereen ja Dallasin yhteydelle on varmasti löydettävissä myös muita selittäviä tekijöitä kuin vain maahanmuuttajaväestön suhteellisesti vähäinen osuus kaupunkiin muuttavasta populaatiosta.

Statistiikasta on havaittavissa selkeä ero suurten kaupunkien väestörakenteessa. New York ja Los Angeles vetävät Helsingin ja Turun tapaan ennen kaikkea maahanmuuttajia puoleensa.

Table 3: International and Domestic Migration 2010–2016

12 Largest Metropolitan Areas		
	International Migration	Domestic Migration
1 New York	848,704	(902,616)
2 Los Angeles	315,879	(372,990)
3 Chicago	148,505	(409,167)
4 Dallas	140,476	304,468
5 Philadelphia	123,139	(127,868)
6 Houston	193,618	283,239
7 Washington DC	245,540	(46,264)
8 Miami	381,468	(6,762)
9 Atlanta	104,223	153,366
10 Boston	182,201	(36,483)
11 San Francisco	164,527	42,847
12 Detroit	71,848	(130,532)

Net Migration Gains ; Names are abbreviated
Source: William H Frey analysis of US Census estimates

Taulukko 1. Muuttovirrat Yhdysvalloissa. Lähde: Brookings -instituutti.

TAMPEREELLE OPIA MAAILMALTA

Tamperetta ja Dallasia yhdistävät lukuisat tekijät.

Niin Tampere kuin Dallaskin on niittänyt mainetta maidensa keskeisenä logistisena solmukohtana. Kummassakin kaupungissa on valmistavan teollisuuden tarpeille soveltuva moottoritieverkosto. Samalla molemmat kaupungit tunnetaan teknologiateollisuuden globaaleina uranuurtajina, unohtamatta valmistavan teollisuuden ja kansainvälisen vientiteollisuuden merkittävää roolia kummallekin talusalueelle.

Molemmat kaupungit ovat myös kansakuntiansa kantakulttuurin päämajoja. Tampereen voi hyvällä syyllä väittää olevan suomalaisten henkinen kulttuuri-pääkaupunki kummeleineen ja pikkukakkosineen. George W. Bushin kotikaupunkinakin tunnettua Dallasia voidaan taas pitää stereotyyppisen amerikkalaisuuden pesänä.

Yhtäläisestä potentiaalista huolimatta erojakin metropolien välillä on. Näitä eroja on syytä ottaa huomioon keskusteltaessa suomalaisen kaupungin veto- ja pitovoimasta. Dallasin menestyksestä on päätöksentekijöiden syytä ottaa myös mallia.

Dallas on kyennyt erottautumaan taloudelliselta asemaltaan kilpailevista metropoleista. Republikaanijohtoisen Texasin talous on vahva ja työn verotus keveä, kun taas esimerkiksi New York Cityssä ja Los Angelesissa verotus on kireää. Työllisyysaste on Dallasissa huippuluokkaa. Tässä Tampereella on vielä saavutettavaa.

Yhdysvalloissa kaupunkien välisessä kilpailussa Dallasin asema on terveempi. Dallasin pääkilpakumppani New York ei nauti pääkaupunkistatuksen mukanaan tuomista eduista. Sen sijaan Tampereen on vaikeampi haastaa Helsinkiä, joka on Suomen johtavan taloudellisen keskittymän ohella myös maan pääkaupunki.

Yhdysvaltoja mukaillen Suomen tilanne olisi markkinatalousmaisempi, jos pääkaupunkiasema olisi Yhdysvaltain Washington DC:n tapaan jollain muulla kaupungilla kuin johtavalla taloudellisella keskuksella. Tällöin Suomen metropolit kilpailisivat aidommin omilla vahvuuksillaan, eivät julkisen sektorin interventioilla. Ilmastonmuutoksen aiheuttaman merenpinnan nousun ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta Suomessa joudutaan todennäköisesti tulevaisuudessa myös harkitsemaan, mitä julkisen sektorin toimintoja voidaan ylläpitää rannikkoseudulla.

Dallas on kyennyt rakentamaan lentoliikenteen kansainvälisen solmukohdan. Tampere ei ole kyennyt pysymään verrokkiansa lentoliikennekehityksessä mukana. Dallas on kyennyt houkuttelemaan maailman suurimpien yritysten pääkonttoreita puoleensa. Sen sijaan Tampere ei ole riittävän hyvin onnistunut kilpailemaan Helsingin kanssa pääkonttoritoiminnoista.

Pehmeät puitteet ovat kuitenkin Tampereella kunnossa. Tampere on tunnettu kulttuuritarjonnastaan. Dallasilla oli kulttuurin saralla pitkään oppimista. Kaupunki onnistui esimerkiksi American Airlinesin pääkonttorin sijoittamisessa metropolialueelleen vasta, kun kulttuuritarjontaan ymmärrettiin panostaa.

Tampere on luonut houkuttelevan kävelykeskustan, jossa riittää toimeilaisuutta niin päivällä kuin yölläkin. Myös Dallasin keskusta houkuttelee

puoleensa urbaania ja käveltävää ympäristöä kaipaavaa milleniaalia. Tämä on eduksi, kun kilpailu osaavasta – kotimaisesta ja ulkomaisesta – työvoimasta kiihtyy.

JOHTOPÄÄTÖKSET TULEVAISUUDEN TAMPEREESTA

Tampereella on kaikki edellytykset kehittyä tulevaisuuden johtavaksi metropoliksi Suomessa. Tampereen väestörakenne on periaatteessa terveellä pohjalla, mutta riskejä tulee eliminoida.

Tampereen on suunnattava väestörakenteen painopistettä entistä enemmän työikäiseen väestöön. Tampereen on kyettävä kilpailemaan Helsingin ja muiden metropolialueiden kanssa osaavasta työvoimasta maalta ja pienistä kaupungeista muuttavien sijaan.

Tampereen kaupunkiseudun teettämien pito- ja vetovoimatutkimusten mukaan nuoret aikuiset muuttavat Tampereelta Helsinkiin ensisijaisesti työpaikan perässä. Siksi pelkkään asumisympäristön mukavuuteen perustuva strategia ei riitä, jos perustaa – kuten toimivia työmarkkinoita – ei ole valettu Dallasin esimerkkiin mukaisesti kaikilta osin kuntoon.

Työvoiman houkuttelussa kaupungin perusasioiden eli kilpailukykyisen verotuksen ja talouden on oltava kunnossa. Väestöllisen huoltosuhteen tervehtyttäminen on tässä kehityksessä avainasemassa. Tampereen monipuolinen elinkeinorakenne ja koulutustarjonta tarjoavat yritystoiminnalle mahdollisuuksia, mutta verokilpailu edellyttää toimia.

Tampereen tulee olla Suomen houkuttelevin sijoittumiskohde yritysten pääkonttoreille. Tampereen ”Tamhattanin” kehittämistä onkin määrätietoisesti jatkettava. Rautatieaseman ympäristöön Tampereen ydinkeskustaan on muodostumassa viihdettä tarjoavan Uros Live -areenan, yliopiston ja logististen yhteyksien keskittymä, jonka tulee olla myös Suomen paras paikka kansainväliselle yritystoiminnalle.

Tampereen tulee jatkaa tilaa vievän, valmistavan teollisuuden sijoittumista moottoritieverkoston varteen. Moottoriteiden bulevardisointi heikentäisi teollisuuden mahdollisuuksia yritystoiminnalle. Maailmantalouden muuttuessa ja käänteisen Kiina-ilmiön seurauksena valmistava teollisuus etsii sijoittumispaikkoja, joita Tampereen metropolialueella on tarjota.

Tampereen tulee myös kyetä edistämään kansainvälistä saavutettavuuttaan. Vaikka sijoittumispuutteet ja veroympäristö olisivat kilpailukykyisiä, voi kansainvälisen lentoyhteyden puute olla ratkaiseva este Tampereelle sijoittumiselle. Lentoliikennelainsäädännön liberalisoituessa Tampere-Pirkkalalla on edessään merkittävä tulevaisuus, jos lentokentän vain annetaan kehittyä. Liikematkustaminen voidaan yhdistää EU/ETA -alueen ulkopuolelta tulevaan järvimatkailuliikenteeseen. Tampereelta voi olla suora yhteys Aasiaan, jos vain kunnianhimoa riittää.

Dallasin menestystarina antaa eväitä Tampereen kehitykselle. Tampereesta on mahdollista tehdä Suomen johtava metropoli kansainvälisiin esimerkkeihin nojaten. Markkinatalouden mukaiselle kehitykselle on vain annettava mahdollisuus. ■

Ilkka Sasi

TAMPEREEN TALOUS VUORISTORADALLA

Antti Ivanoff

Tampereen taloudenpito kaipaa nyt vahvoja otteita – tulevaisuus täytyy turvata ja on keskityttävä olennaiseen. Kestävälle pohjalle rakennettu talous mahdollistaa investoinnit ja kaupungin kasvun. Vain toimiva talous takaa sen, että myös apua tarvitsevat voidaan pitää kyydissä mukana.

VELKAMÄÄRÄ NOUSUSSA – AKTIIVISTA OTETTA TARVITAAN

Tampereen kaupungin kulut ovat jatkaneet tasaista kasvuaan. Vuonna 2019 juoksevien kulujen nousu oli jopa 4%¹. Samaan aikaan kaupungin asukas-kohtainen lainamäärä on viidessä vuodessa tuplaantunut 1 679 eurosta 3 300 euron tasolle. Lähivuosina asukasta kohden otetaan vähintään 1 000 euroa lisävelkaa².

Kaupunki ei johda talouttaan, vaan ennemminkin on matkustajana kyydissä. Valtuutetuille järjestetty talousseminaari alkaa tyypillisesti johdannolla, että valtio on lisännyt kuntien velvollisuuksia ja tehtäviä, osoittamatta niihin varoja. Odottamalla saa niitä tuloksia, joita annetaan – vain selkeillä tavoitteilla ja aktiivisella otteella voi saada muutosta aikaiseksi.

KAUPUNKI RAKENTAA JA INVESTOI MILJARDILUOKASSA

Kaupunki rakentaa voimakkaasti omaan taseeseensa ja mahdollistaa yksityisiä investointeja muun muassa kaavoittamalla rakennusmaata.

Kaupungin voimakas kasvu on aiheellisesti ylpeydenaihe. Mikäli väkiluku kasvaa 4 000 asukkaan vuosivauhdilla, on meitä tamperelaisia vuonna 2030 jo 280 000. Viime vuosina nostokurjet ovat pesineet keskustassa erityisesti Tampellassa, Ratinassa ja Ratapihan tuntumassa. Viimeistään ratikkatyömaan aiheuttamat liikenne-esteet ovat tuoneet kaupungin kasvukivut kaikkien jäseniin.

Näkyvät investoinnit ovat kuitenkin vain jäävuoren huippu.

¹ Tampereen tilinpäätösennuste 11/2019:

https://www.tampere.fi/tiedostat/t/C9ZZymXjv/Tilinpaaotosennuste_11_2019.pdf

² Tampereen kaupungin talousarvio 2020, esittelyaineisto:

https://www.tampere.fi/tiedostat/t/qooVWagGR/TA2020_esittelyaineisto_KV_18.11.2019_netti.pdf

Tampereen kaupungin ja liikelaitosten suunniteltu investointien kokonaismäärä 2021–2035 on päätähuimaavat 3,1 mrd euroa. Näistä uudisrakentamisiin ja korjauksiin menee noin kolmannes, eli 1,11 mrd euroa.³

Tampereen kaupungin vuosien 2020–2023 talonrakennusinvestointilistalla on budjetoitu noin 300 miljoonaa euroa päiväkotij- ja kouluverkkoon. (lähde 3)⁴ Uuden ison koulurakennuksen hintahaarukka on nykyisellään 20–30 miljoonaa euroa. Toivotaan, että hulppeiden koulurakennusten ohella liikkumavaraa jäisi myös opetuksen järjestämiseen.

Pidemmillä aikajännteellä kaupungin investointitahti on kuitenkin kestävä-
töman korkealla tasolla. Kunnan priorisointiin päästään ilmeisesti vasta pakon edessä. Yli-investointi seiniin saattaa kostautua sillä, että sisältöön ei enää ole varaa.

TAMPERELAISILLA KORKEA KUNNALLISVERO JA KATTAVA PIIOVEROTUS

Kulujen noustessa on kaupunki vastaavasti pyrkinyt korottamaan myös tulo-
jaan.

Tampereen kunnallisveroa nostettiin 0,5 prosenttiyksilöllä vuodelle 2020
20,25 prosenttiin. SDP:n ja vihreiden ensisijainen tavoite oli nostaa veroa
vieläkin korkeammaksi, mutta kokoomuksen aloitteesta saatiin alkuperäi-
seen ehdotukseen pieni veronalennus. Tärkeää on myös, että samassa yhtey-
dessä saatiin neuvoteltua, että veroja ei koroteta myöskään lähivuosina, vaan
kulujen nousua hillitään. Ilman sovittua kulukuria olisikin uusien veronkoro-
tusten aika ollut jo 2021.

Työnteon ja palkkatulojen kohtuuton verottaminen luo kannustinloukkuja.
Veroasteen nostamista on siis pyritty välttämään, mutta mistä rahaa sitten
kerätään?

3 Tampereen kaupunkikonsernin maankäytön toteuttamisen ja investointien pitkän aikavälin suunnitelma
(PALM) 2021–2035 ja tavoiteltava investointitaso 2021–2024: [http://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/
Kaupunginhallitus/Kokous_642020/Tampereen_kaupunkikonsernin_maankayton_t\(134175\)](http://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Kaupunginhallitus/Kokous_642020/Tampereen_kaupunkikonsernin_maankayton_t(134175))

4 Talonrakennushankkeet vuosina 2020–2023, liite Tampereen palvelu- ja vuosisuunnitelmassa:
<http://tampere.cloudnc.fi/download/noname/%7Bbd85bd66-68e4-4c20-a955-29b8e84edee3%7D/3763098>

Kunnallisvero muodostaa kaupungin tuloista alle puolet. Osa kaupungin
tuloista saadaan valtiolta mm. yhteisöveroista. Loput 35 prosenttia kerätään
asiakasmaksuina, kiinteistöverona, tonttikauppoina, tontinvuokrina sekä
tuloutuksina Tampereen kaupunkikonsernin yhtiöiltä⁵. Tampere verottaa siis
monipuolisesti työstä, asunnosta, maasta asunnon alla, sähköstä, vedestä ja
hulevesimaksujen myötä nyt myös sekä vesisateessa että auringon paisteessa.

Verojen ja veroluontoisten maksujen taso on saavuttanut huippunsa, uhka-
kuvaa tulevista veronkorotuksista ei saa päästää toteutumaan. Työnteolla ja
yrittämisellä on syytä saada myös ostovoimaa verojen jälkeen.

PALVELUTARJONTAA UUDISTETTAVA

Kaupungin palvelutarjonta on vuosikymmenten saatossa kasvanut pullatai-
kinan lailla. Karsiminen on ollut hankalaa, sillä vastarintaliikkeet mobilisoi-
tuvat nopeasti ja poliitikot pyrkivät lahjomaan äänestäjiänsä, tai vähintään
pitämään heidät poissa mielenosoituksista.

Tehostamista on haettu muun muassa yhtiöittämällä ydintoimintoihin kuulu-
mattomia osioita. Yhtiömuotoisena toiminnan johtaminen on suoraviivai-
sempaa.

Parhaimmassa tapauksessa Tampereen kaupunki hyödyntää yksityistä palve-
lutuotantoa ja saavuttaa taloudellista säästöä. Yksityisellä puolella uusien
ketterien toimintamallien kehittäminen on nopeampaa ja ne tarjoavat hyvän
benchmarking-kohteen oman tuotannon kirittämiseksi.

Huonossa tilanteessa kaupunki panostaa rahaa vanhentuneen palveluraken-
teen ylläpitoon ja kuntalaiset vaativat palveluita, joihin kukaan ei enää käyt-
täisi omia rahojaan.

Palveluita pitäisi rakentaa tulevaisuutta varten. Voisi kysyä, onko nykyaikana
kaupungin perusteltua panostaa enemmän öljyvärimaalausten esilläpitoon
kuin etäopetusratkaisuihin?

5 Tampereen talousarvio 2020, taloussuunnitelma 2020–2023:
https://www.tampere.fi/tiedostat/t/PGN9gG4zr/TRE_TA_2020.pdf

KULUKURIA TARVITAAN

Kaupungin tilinpäätökset vuosilta 2011–2019 ovat olleet tappiolla, joten korjausliikkeen tarpeellisuus on selviö. Väestön ikääntyminen ei tule helpottamaan tilannetta myöskään jatkossa.

Vihreä vasemmistolaita viljelee utopiaa siitä, että kunhan nykyinen alijäämä paikataan veronkorotuksella, ratkeavat ongelmat. Toiveita lisäpalveluista tulee samanaikaisesti kuin lapsilta karkkikaupassa – kaikkea pitäisi saada.

Kokoomuksen merkittävin saavutus valtuustokaudella on se, että vasemiston ja vihreiden vastustuksesta huolimatta Tampereen menoja on onnistuttu sopeuttamaan säästöohjelman puitteissa.

Ratkaisuna ei ole nopeampi juokseminen oravanpyörässä, vaan työpanoksen oikea kohdentaminen ja teknologian hyödyntäminen työkaluna työtehon nostamiselle. Ihmiset ovat esimerkiksi usein tyytyväisiä, kun voivat itse hoitaa asiointia ja ajanvarauksia sähköisesti myös virastoaikojen ulkopuolella.

TAMPEREEN TALOUS TULEVAISUUSKUNTOON

Tampereen tulisi keskittyä oman ydintehtäväkenttäänsä, ja välttää rönsyilyä. Kannusteet työssäkäyntiin ja yrittämiselle täytyy pitää kunnossa.

Vinkit vuoristoradan vaunun kuskille:

1. Piorisoidaan investoinnit
2. Karsitaan ei-lakisääteisestä palvelutasosta
3. Tarjotaan sähköisiä palveluita
4. Luovutaan tarpeettomista rakennuksista
5. Mahdollistetaan alueen yritysten menestyminen
6. Sopeutetaan menokasvu BKT:n tilaan

Kuten jokaisen kuntalaisen omassa arjessaan, myös Tampereen kaupungin pitää huolehtia siitä, että tulot ja menot ovat tasapainossa. ■

Antti Ivanoff

ÄLYKKÄÄN JA KESTÄVÄN LIKKUMISEN EDELLÄKÄVIJÄ

Alexi Jäntti

Tampereen katukuva kokee täydellisen muodonmuutoksen vuoden kuluessa. Tampereen Ratikka aloittaa liikennöinnin huhtikuussa 2021 ja siitä tulee kaupungin sisäisen joukkoliikenteen selkäranka. Mikäli kaikki soljuu ajatellusti, toinen vaihe on valmis vuoteen 2025 mennessä ja kolmaskin vuosikymmenen lopussa.

Tampereen strategisena tavoitteena on olla vuonna 2030 älykkään ja kestävä liikenteen edelläkävijä - sekä hiilineutraali. Ilman strategisia tavoitteitakin liikuminen tulee olemaan alkaneella vuosikymmenellä niin suuressa muutoksessa, että sitä voi verrata siirtymiseen tavanomaisista kännyköistä älypuheliiniin. Tuo murros mullisti koko yhteiskunnan.

Kuluvan vuosikymmenen muutosten taustalla vaikuttavat globaalit ja eurooppalaiset megatrendit, joista keskeisimpiä ovat: ilmastonmuutos, teknologian kehittyminen, kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen.

Vuonna 2030 joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn yhteenlasketun kulkutapaosuuden tulisi olla noin 70 prosenttia kaikesta liikkumisesta. Kun ihminen valitsee kulkutapansa, hän miettii arjen valuuvoja: aikaa, vaivaa ja hintaa. Mikäli kulkutapa sijoittuu vertailussa kahden osalta ykköspaikalle, se todennäköisesti tulee valituksi. Ympäristö- sekä terveysvaikutusten painoarvo kulkutapavalinnassa vaikuttaa toistaiseksi vain pieneen kansanosaan, mutta tulee kasvamaan tulevien sukupolvien myötä.

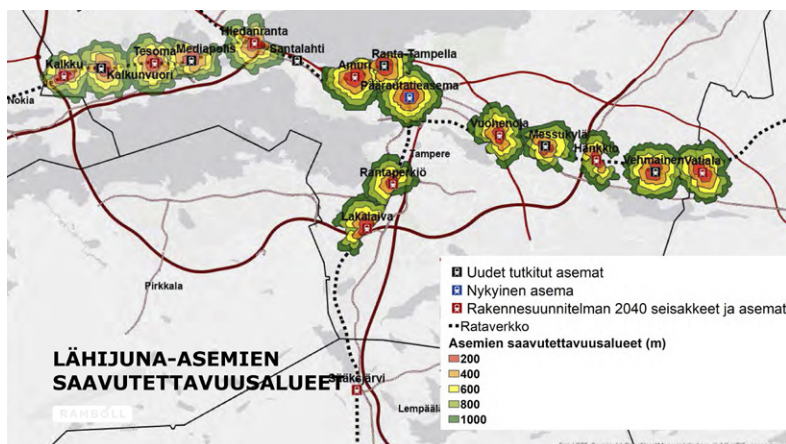
Liikennejärjestelmän ja joukkoliikenteen suunnittelussa tulee ottaa huomioon arjen valuutat sekä ympäristönäkökohdat. Jotta kaupunki säilyttäisi veto- ja pitovoimaansa, kaiken liikennesuunnittelun johtavina periaatteina tulee olla, että ydinkeskusta on sujuvasti saavutettavissa kaikilla kulkutavoilla ja kestäviä kulkutapoja kehitetään yhä houkuttelevammiksi.

RAIDELIIKENNELIIKENTEESTÄ SEUDUN JOUKKOLIIKENTEEN SELKÄRANKA

Tampereen ja koko kaupunkiseudun joukkoliikenteen selkärangan on jatkossa muodostuttava raideliikenteestä. Se on ympäristön näkökulmasta kestävä ratkaisu, mutta ennen kaikkea sen välityskyky, eli siirrettyjen matkustajien määrä ajan yksikkö kohden, on käytettävissä olevien vaihtoehtojen joukossa ylivoimainen. Välityskyvyn ansiosta raideliikenteen vartein voidaan rakentaa tavanomaista tiiviimmin. Seudullisesti radan varressa on paljon rakentama-

tonta tilaa, eli maankäytön kehittämispotentiaalia, kaikissa suunnissa: Kangasalla, Lempäälässä, Nokiolla ja Ylöjärvellä.

Keväällä 2021 hyväksyttävässä yleiskaavassa varaudutaan kaupunginhallituksen linjauksen mukaisesti lähijuna-asemiin lännessä Nokian suunnalla Tesoman lisäksi: Ranta-Tampellassa, Amurissa, Santalahdessa, Hiedanrannassa, Mediapoliksessa, Kalkunvuorella ja Kalkussa. Idässä Kangasalan suunnalla pysäkkivaraukset ovat: Vuohenojalla, Messukylässä, Hankkiossa, ja Vehmaisissa. Etelässä Lempäälän suunnalla varaudutaan Rantaperkiön ja Lakalaivan asemiin. Rantaperkiöstä kaavaillaan ”Tampereen Pasilaa”. (KUVA 1)

KUVA 1: Lähijuna-asemien saavutettavuusalueet (lähde: https://www.tampere.fi/tiedostot/y/ZvA25pJwx/2019-11-01_Tampereen_lahijuna-asemien_maankaytto_Raportti_liitteinen_pieni.pdf)

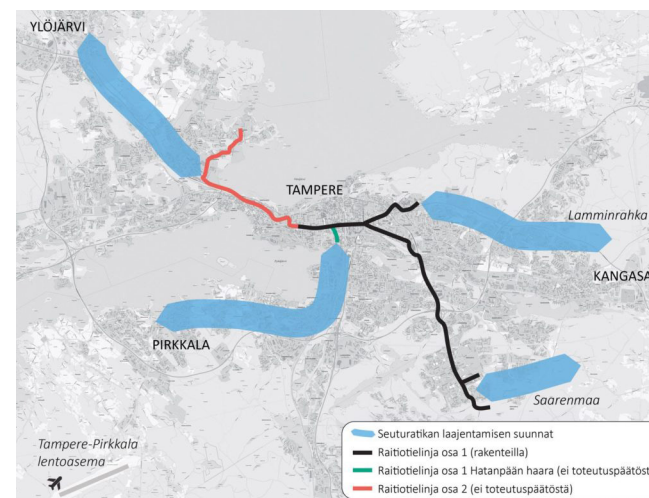
Vuoden 2019 syksyllä aloitettiin Tampereen seudulla lähijunapilotti. Junavuo- roja lisättiin ajamalla kaukojunavuorojen välissä lähijunia. Nokialle vuoroja tuli lisää 14 ja Lempäälän kautta Toijalaan yhdeksän. Myös Kangasalan suuntaan Orivedelle vuorojen määrä tuplaantui. Pilotilla parannetaan erityisesti työ- ja opiskeluliikenteen palvelutasoa.

Junalla liikkuminen lisääntyi pilotin ansiosta nopeasti noin 30 %, mikä yllätti VR:n. Sen sijaan Tampereen joukkoliikenteen suunnittelijoille merkittävä kasvu ei tullut yllätyksenä, sillä joukkoliikennetien ja vuorotiheyden, eli palvelutason, parantaminen lisää tutkitusti kulkutavan käyttöä. Syksyllä 2020

Nokian ja Tampereen välillä otetaan käyttöön Tesoman seisake, mikä lisää lähijunan käyttöä entisestään.

Ratikka on Sulkavuoren keskusjätevedenpuhdistamon ohella Tampereen ja koko seudun merkittävin ympäristöinvestointi tällä vuosikymmenellä. Rinnakkaishankkeineen ja kalusto mukaan lukien kahden ensimmäisen vaiheen raitiotieinvestoinnit ovat suuruusluokaltaan puoli miljardia euroa.

Päätös ratikan toisen vaiheen rakentamisesta sekä seuturatikan reittilinjauksista on tehtävä Tampereen valtuustossa vuoden 2020 syksyllä. Näin varmistetaan järjestelmätasoinen eteneminen ja tehdään tarvittavat tilavaraukset tiivistyvässä kaupunkirakenteessa Ratikan kolmannelle ja sitä seuraaville vaiheille. (KUVA 2)

KUVA 2: Seuturatikan laajentamisen suunnat (lähde: <https://www.tampereen-ratikka.fi/vastaa-kyselyyn-raiotien-laajentamisen-linjavaihtoehtoista-tampereen-seudulla/>)

JOUKKOLIIKENTEEN UHKA JA MAHDOLLISUUS: MATKAKETJUT JA VIIMEINEN KILOMETRI

Joukkoliikenteen käytön helpottamiseksi ja lisäämiseksi tulee ratkaista matkaketjujen sujuvuuteen ja niin sanottuun viimeiseen kilometrin liittyvät ongelmat.

Raitiotie- ja bussilinjat kattava linjasto 2021 on määrä ottaa käyttöön elokuussa 2021 Ratikan liikennöinnin alettua. Linjasto 2021:n tavoitteena on varmistaa Tampereen keskustan saavutettavuus, päällekkäisten ratikka- ja bussilinjojen minimointi sekä toimivat vaihtoyhteydet linjojen välillä.

Osa bussien runkolinjoista tullaan rakentamaan niin, että bussit eivät aja keskusta, vaan loppumatka huristellaan Ratikan penkillä. Tilanne ei ole optimaalinen, mutta näin vältetään linjojen päällekkäisyyttä. Tällaisia yhteyksiä varten rakennetaan vaihtopysäkit Hervantaan, Kalevaan ja TAYS:lle. Vaihtopysäkillä bussi ajaa laiturille, jonka toisella puolella on ratikka valmiina odotamassa - ja päinvastoin. Linja-autoista kävellään suoraan ratikkaan, jonka vuoroaiheys on pääsääntöisesti 7,5 minuuttia.

Kumipyöräpohjaisen joukkoliikenteen sujuvuutta parannetaan osoittamalla osa kokoojakaduista joukkoliikennekaduiksi. Niillä bussiliikennettä helpotetaan esimerkiksi katutilan jäsentelyllä ja pysäkkien sijoittelulla. Myös liikennevaloetuksia ja joukkoliikennekaistoja on tarkoituksenmukaista rakentaa.

Sellaista tilannetta ei tulla saavuttamaan koskaan, että juna, ratikka tai bussi tulisi jokaisen ovelle. Siksi tarvitaan niin sanottuja viimeisen kilometrin ratkaisuja. Keskusta-alueella tällaisena toimivat tällä hetkellä yksityisten palveluntarjoajien sähköpotkulaudat. Vuoden 2020 aikana verkkoa täydennetään kaupungin omilla kaupunkipyörillä.

Erialaisten sähköhärveleiden määrä tulee lähitulevaisuudessa kasvamaan räjähdysmäisesti. Yhteiskäyttöiset sähköpotkulaudat ovat vain jäävuoren huippu. Ihmiset ostavat sähköisiä kulkuneuvoja myös omakseen. Tampereella on esimerkiksi yritys, joka on kehittänyt nelipyöräisen kahden istuttavan polkupyörän, joka muistuttaa madallettua T-mallin Fordia - ensimmäistä sarjatuotettua autoa. Kun kysyin investoilta polkemisestä, hän totesi, että voi sillä polkeakin. Vaikka kyseessä on siis polkupyörä päävoimanlähde ei kuitenkaan välttämättä ole kaura vaan sähkö.

Hitaista ajoneuvoja ei ole tarkoituksenmukaista laittaa samoille väylille autojen kanssa, joten innovatiiviset ratkaisut tilankäytössä ovat tarpeen. Muunneltavuus on tärkeä ominaisuus talonrakennushankkeiden lisäksi myös liikennesuunnittelussa.

YDINKESKUSTASSA, HITAAN LIIKKUMISEN ALUEELLA JALANKULKIJA ON KUNINGAS

Vaikka ydinkeskustaan on päästävä helposti kaikilla kulkutavoilla, sen jokaisella kadulla ei tarvitse päästä ajamaan kaikilla härveleillä. Keskustakorttelit pyhitetään hitaalle liikkumiselle. ”Autot maan alle, ihmiset maan päälle”, kerroin saksalaisen televisiokanavan haastattelussa jo vuonna 2017.

Rantaväylä on siirretty tunneliin ja keskustan itäosan pysäköinti Hämpin parkkiin maan alle. Tampereen pääkadusta, Hämeenkadusta, tulee joukkoliikennekatu Ratikan valmistuessa. Jalankulkijoille ja pyöräilijöille on omat kaistansa.

Hitaan liikkumisen alueiden, joita valmisteilla olevassa yleiskaavassa osoitetaan keskustan lisäksi myös Hervantaan sekä Hiedanrannan-Lielahden alueille, on tarkoitus olla jalankulkijoille erityisen turvallinen ja viihtyisä alue. Alue, jossa jalankulkija on kuningas (KUVA 3).

KUVA 3: Keskustan liikenne ja liikkuminen (lähde: https://www.tampere.fi/tiedostot/v/NoJxPBu15/Tampereen_kaupunki_Viiden_tahden_keskusta_julkaisu_lowres.pdf)

Keskustassa hitaan liikkumisen alue kehystetään autoliikenteen pääväylänä toimivalla keskustan kehällä. Se rajoittuu pohjoisessa Satakunnankatuun, idässä Rautatienkatuun ja Ratapihankatuun, etelässä Tampereen valtatiehen ja lännessä Hämeenpuistoon. Ohikulkuliikenne ohjataan tunneliin, minkä vuoksi Ratapihankadun merkitys pohjois-eteläsuunnassa tulee kasvamaan merkittävästi.

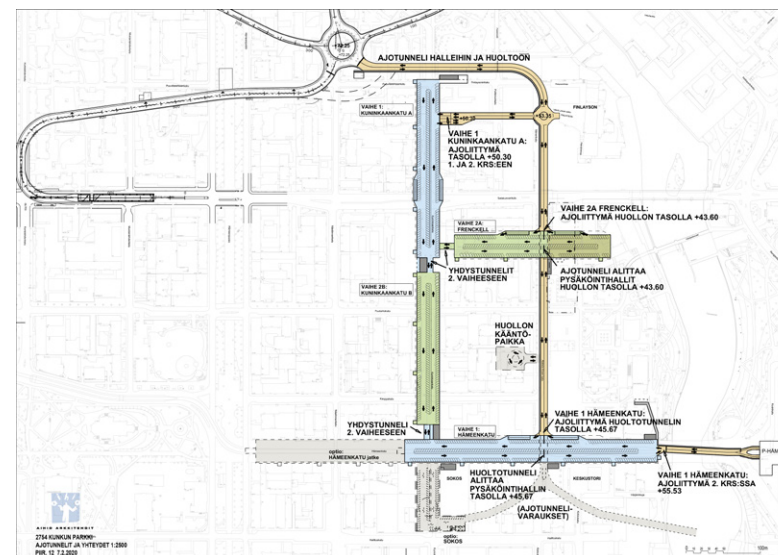
YKSITYINEN LIIKKUMINEN LISÄÄNTYY, KÄYTTÖVOIMAT MONIPUOLISTUVAT

Yksityisautoilu on eniten poliitikkojen mielipiteitä jakava aihe. Taustalla on hiilidioksidipäästöjen vaikutus ilmaston lämpenemiseen sekä se, että fossiiliset polttoaineet toimivat tällä hetkellä lähes kaikkien autojen käyttövoimana. Kun energiantuotanto ja lämmitys tuotetaan enenevässä määrin hiilineutraalisti, liikenteen suhteellinen osuus hiilidioksidipäästöistä kasvaa. Samalla eri mallinnukset osoittavat autoilun määrän kasvavan Tampereella tulevina vuosina.

Kaupunkialueen merkittävimmät suunnittelupöydällä olevat yksityisautoiluun liittyvät liikennehankkeet ovat Vaitinaron eritasoliittymä sekä kokonaisuus, johon kuuluvat Kunkun parkki ja Näsikallion maanalainen eritasoliittymä sekä Amuritunneli.

Kunkun parkki on Tammerkosken länsipuolelle rakennettava maanalainen pysäköintilaitos. Sen rakentaminen on välttämätöntä, jotta keskustakortteleissa voidaan noudattaa sitä pääperiaatetta, että pidempiaikainen pysäköinti siirretään maan alle ja pysäköintilaitoksiin. Kadunvarret varataan lyhytaikaiseen asiointipysäköintiin.

Kunkun parkki on tarkoitus yhdistää kosken ali sen itäpuolella olevaan Hämpin parkkiin. Varsinainen sisäänajo tapahtuisi kuitenkin Rantaväylän tunnelista Näsikallion eritasoliittymän kautta. Kunkun parkin toteuttaminen on kilpailutettu ja sen investoinnista vastaa kaupungin kokonaan omistama Finnpark Oy. (KUVA 4)

KUVA 4: Kunkun parkin ajoyhteydet (lähde: https://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8437/luonnos/8437_kunkun_parkki_alustava_hanke-suunnitelma_20200207.pdf)

Läntisen keskustan liikenneverkko-suunnitelman luonnoksessa maan päällisiin kortteleihin on varattu pysäköintipaikat jakeluautoille niin, että niiden ei tarvitsisi pysäköidä nykytapaan jalkakäytävälle tai pyöräväylille. Henkilöliikenteessä dronet tuskin kovin nopeasti yleistyvät, mutta tavaraliikenteessä viimeisen kilometrin ongelma ratkaistaneen jo lähivuosina droneilla. Tavaraliikennettä varten kaavoituksessa ja liikennesuunnittelussa tulisi kaupunkiin määritellä turvalliset lentokäytävät, jottei kukaan saa yllättäen pitsalaatikkoo päähänsä.

Amuritunnelin rakentaminen vähentäisi liikennettä valtaosassa keskustakortteleita, mutta lisäksi luonnollisesti liikennettä suuaukon välittömässä läheisyydessä.

Mikäli Tampere aikoo saavuttaa hiilineutraaliustavoitteen vuoteen 2030 mennessä, liikenteen päästöjä tulisi kyetä vähentämään enemmän kuin nykytoimenpiteillä on mahdollista.

Hiedanrannan suunnittelu on yleissuunnittelun tasolla. 2050-lukuun mennessä siitä on määrä kasvaa nykyisen Lielahden ja Näsijärveen Sulka-vuoren louheesta rakennettavan telesaaren kanssa yhteensä 25 000 asuk-

kaan ja 10 000 työpaikan kaupunginosa. Liikenteellisesti alueen suunnitellussa nojataan siihen, että Ratikan toinen vaihe ja Vaitinaron eritasoliittymä toteutuvat.

Hiedanrannan läpi kulkee vuoteen 2025 mennessä valmistuva raitiotielinja, joka yhdistää sen keskustaan. Ratikkareittiä varten on laadittu putkikaavoja ja pääosa raidesuunnitelmista on jo hyväksytty yhdyskuntalautakunnassa. Aluehallintovirasto on myöntänyt tekosaarelle vesiluvan, josta paikallinen luonnonsuojeluyhdistys on valittanut hallinto-oikeuteen. Hyvän ennusteen toteutumiselle antaa kuitenkin se, että ELY-keskus ei valittanut luvasta.

Vaitinaron eritasoliittymä on yksi Tampereen tärkeimpiä edunvalvontakohteita valtion suuntaan, mutta siihen sisältyy epävarmuustekijöitä. Eritasoliittymä rakennetaan valtion omistamalle valtatielle ja valtiolla ei ole rakentamiseen määrärahaa. Tampere on sitoutunut osallistumaan yli 50 miljoonaa euroa maksavan hankkeen kustannuksiin, sillä sen toteutuminen on myös kaupungin intressi. (KUVA 4)

Vuoden 2020 aikana Vaitinaron risteykseen saataneen lisäkaista lännen suuntaan, mikä vähentää ruuhkia ja Rantaväylän tunnelin sulkemisten määrää merkittävästi. Sujuvuutta tullaan lisäksi parantamaan valtion toimesta asettamalla väylälle vaihtuva nopeusrajoitus 50–70 km/h.

Tampereella valmistellaan kestävästä kaupunkiliikenteestä suunnitelmaa. Tavoitteena on suunnata infran suurinvestoinneista rahoitusta toimenpiteisiin, joilla vaikutetaan liikenteen määrään ja ajoittumiseen, kulkutapavalintaan, turvallisuuden tunteeseen, yhdenvertaisuuteen ja kestävytyteen.

Kestävämpään liikkumiseen siirtymistä tuetaan myös lainsäädännöllä. Esimerkiksi ruuhkamaksujen käyttöönotto tullaan mahdollistamaan. Tampere on ollut kokoluokassaan maailman ruuhkattomin kaupunki, joten ruuhkiin nojaten maksuja kannata ottaa käyttöön. Tienkäyttömaksulla on toki mahdollista ohjata osa yksityisautojen käyttäjistä kestävämpien kulkumuotojen pariin, jos sellainen arvioidaan välttämättömäksi. Puhtaiden ajoneuvojen direktiivi astuu voimaan vuonna 2021, joten sähköbussien määrä tulee joukkoliikenteessä kasvamaan lainsäädännön ohjaamana lähivuosina.

Autonomisten, eli ilman kuljettajaa liikkuvien, ajoneuvojen kehityksessä ollaan tällä hetkellä suurin piirtein siinä vaiheessa, jossa älypuhelimien osalta oltiin noin viisitoista vuotta sitten. Voidaan siis sanoa, että autonomiset ajoneuvot

ovat osa liikennettämme vielä tällä vuosikymmenellä. Autonomisten ajoneuvojen lisääntyminen vähentää oman auton tarvetta, mutta tulee lisäämään yksityistä liikennettä joukkoliikenteen kustannuksella.

Alkuvaiheessa otettaneen käyttöön pienet bussit, jotka voivat olla myös kutsupohjaisia. Niillä voidaan ratkaista osittain viimeisen kilometrin ongelma. Parhaassa tapauksessa esimerkiksi Hervannassa osa Ratikan syöttöliikenteestä hoidetaan autonomisella liikenteellä jo Ratikan käyttöönottoaiheessa. Pidemmällä tarkastelujaksolla robottiautot syrjäyttänevät taksit ja Hiedanrannan viimeisten talojen valmistuttua nuorisoihmettelee, miten on voinut olla mahdollista, että joskus ihminen on saanut ajaa autoa.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA LINJANVETOJA

Raideliikenne

Kerran tai kahdesti tunnissa epäsäännöllisin välein liikennöivä lähijuna ei riitä yksinään täyttämään joukkoliikenteen palvelutasotavoitteita. Lähijunaliikenteen kehittäminen on mahdollista vain, jos saadaan lisäkapasiteettia eli -raiteita. Suomiradan, eli Helsinki-Tampere -välin, lisäksi sekä etelän että lännen suuntaan on saatava vähintään yksi raide lisää. Myös Tampereen päärautatieasemalle tulisi rakentaa yksi uusi laituripalvelemaan lähijunaliikenteen tarpeita.

Yleiskaavassa ei lähijunaseisakkeiden osalta osoiteta, missä maankäytön painopisteet radan varrella tulevat olemaan. Koska kaikki seisakkeet eivät voi lähitulevaisuudessa toteutua, valinnat tulee tehdä mahdollisimman pian jollain toisella mekanismilla.

Ratikan kolmas kehitysvaihe, samanaikaisesti Härmälän ja Koilliskeskuksen suuntiin, on aloitettava toisen vaiheen toteuttamisen aikana ja asia on tuotava valtuuston käsittelyyn niin, että rakentaminen voidaan aloittaa toisen vaiheen lopussa tai viimeistään heti sen valmistumisen jälkeen. Kun raitiotiejärjestelmän rakentaminen on aloitettu, siitä on rakennettava kerralla houkutteleva. Sellainen, että käyttö on sujuvaa ja reitistö kattava.

Raideliikennebuumin takia Suomessa osaavista raidesuunnittelijoista ja -toteuttajista saattaa tulla pula, joten niistä kannattaa pitää kiinni. Vaikka kilpailutuksen myötä raitiotieinfraa rakentavan allianssin osapuolet vaihtuisivat, työn-

tekijäosaaminen voidaan säilyttää esimerkiksi osittaisen liikkeenluovutuksen tms. toteutuessa.

Raitiotieallianssi yhteistoimintaorganisaatio, jossa tilaajina ovat Tampereen kaupunki ja Tampereen Raitiotie Oy ja palveluntuottajina YIT, NRC, Pöyry ja Sweco. Allianssissa työt suunnitellaan ja tehdään ja ongelmat ratkotaan avoimesti. Mallia on käytetty aiemmin menestyksekkäästi Rantatunnelin rakentamisessa.

Ratikkalinjan rakentamista Ylöjärven suuntaan on tarkasteltava kriittisesti. Samassa käytävässä Ylöjärvelle kulkee rantarata, jonka kapasiteettia lisäämällä voitaisiin aloittaa lähijunaliikenne. Näin lähijunalla voitaisiin vastata maankäytön tehostamisesta syntyviin tarpeisiin. Ratikkaa ei tule rakentaa käytävään, jossa on muun raideliikenteen mahdollisuus. Linjaus varikolta Saarenmaalle ei ole Tampereen puoleisella osuudella niin ikään tarkoituksenmukainen. Ruskon teollisuusalue ei ole kovin työpakkaintensiivinen ja toisaalta sen muuttaminen asumiskäyttöön ei sisälly edes pitkän tähtäimen suunnitelmiin Tampereella.

Jos edelleen ajatellaan kylmästi vain Tampereen etua, Ratikkalinjoja ei tulisi rakentaa 800 metriä lähemmäs naapurikuntien rajoista, elleivät nämä osallistu rakentamisen kustannuksiin. Hyvinä yleisperiaatteena on se, että kukin kunta vastaa oman kunnan alueelle sijoittuvan raideinfran rakentamisen kustannuksista sekä liikennöinti- ja kalustokustannuksista. Jokaisen ratikkakunnan on osallistuttava myös varikoiden ja liikenteenvalvonnan ylläpidon kustannuksiin. Raitotie toteutetaan Tampereen Raitiotie Oy:n toimesta. Kustannusten jako voidaan tehdä siinä vaiheessa, kun nyt Tampereen täysin omistamaan yhtiöön tulevat muut raitiotiekunnat.

Matkaketjut

Kaupungin on toimittava alustana uuden teknologian ratkaisuille. Liikkumisen osalta se tarkoittaa sitä, että esimerkiksi lippu- ja maksujärjestelmien data ja rajapinnat ovat avoimia kaikille vastuullisille toimijoille niin, että yksityisydensuojasta huolehditaan. Tavoitteena on oltava se, että joukkoliikenteen lippu- ja maksujärjestelmään voidaan integroida mikä tahansa liikkumispalveluita tarjoava järjestelmä. Toisin sanoen kaupunkilainen voisi suunnitella ja maksaa kaikki matkat samalla applikaatiolla riippumatta siitä, tarjoaako palvelun sähköpotkulauteritys, yhteiskäyttöautofirma vai kaupunki.

Sähkökäyttöisten, rekisteröimättömien kulkuneuvojen, joiden maksiminopeus on 25 km/h, lisääntyessä on entistä tärkeämpää, että jalkakäytävät erotetaan

pyöräteistä. Samaan aikaan joudutaan pohtimaan sitä, vastaako pyöräteiden kapasiteetti nykyisellä mitoituksella kasvavaan tarpeeseen. Pyöräliikenteen pääreitistö on rakennettava johdonmukaiseksi ja laadultaan yhtenäiseksi väylästökseksi yhdistämään seudun kunta- ja aluekeskukset toisiinsa.

Yksityisautoilun infrastruktuuri

Hiedanrannan yleissuunnitelma on tehty siitä lähtökohdasta, että liittymä toteutuu. Jos eritasoliittymää ei rakennetakaan, täytyy liikennesuunnitelma laatia ennen asemakaavoituksen aloittamista uudelleen. Jatkosuunnittelu on siis tavallaan liittymän panttivankina. Panttivankitilanne on ratkaistava.

Kun Kunkun parkki toteutetaan, maan alle on rakennettava myös katu, joka palvelee maan pinnalla olevien liikkeiden ja asuntoyhtiöiden huoltoa.

Kokonaisuudesta eritasoliittymä ja Amuritunneli olisivat suoraan kaupungin maksettavia ja kummankin hinta on suuruusluokaltaan 20 miljoonaa euroa.

Sellaiset päätökset, joissa esimerkiksi ajoneuvoväylien käytöstä alettaisiin periä maksuja, pitää tehdä valtakunnan tasolla. Jos tällainen päätös tehdään, maksuperusteiden tulee olla oikeudenmukaisia esimerkiksi niin, että maksut ovat korkeampia niille, joilla on paremmat edellytykset käyttää joukkoliikennettä. Jo nyt seurataan rekisteritunnuksen perusteella ajoneuvojen liikkeitä postinumeroalueen tarkkuudella. Olemassa oleva teknologia mahdollistaisi ajoneuvo- ja katukohtaisen seurannan ja laskutuksen.

Mikäli kaupunkilaisia halutaan ohjata käyttövoimaltaan polttomoottorikäyttöisiä ajoneuvoja ympäristöystävällisempien ajoneuvojen hankintaan, tällaisille voitaisiin myöntää etuisuuksia. Hiilineutraaleiden käyttövoimien suhteen on kuitenkin oltava teknologianeutraali, eli vaikkapa sähköajoneuvoja ei saa suosia muiden yhtä ympäristöystävällisten ratkaisujen kustannuksella. Sama pätee joukkoliikenteen ratkaisuihin.

Joukkoliikenteen kaluston osalta painopiste hiilineutraaleihin käyttövoimiin siirtymisessä on luotava vuosikymmenen loppupuolelle. Kokemuksen perusteella voidaan todeta, että uuden teknologian hinta ja käyttövarmuus paranevat ajan myötä.

Toisaalta joukkoliikennettä käytetään sitä todennäköisemmin, mitä parempi palveluntarjonta on. Vuosikymmenen alkuvuosina liikenevät eurot olisi siis sijoitettava palvelutason parantamiseen ja loppuvuosina käyttövoimaudis-

tukseen. Tällä pyritään lisäämään alkuvaiheessa joukkoliikenteen käyttöä ja loppuvaiheessa vastata hiilineutraaliustavoitteen vaatimuksiin.

Kaiken kaikkiaan kaupungin tulee päätöksillä ja toiminnallaan mahdollistaa uusien teknologioiden käyttöönottoa ja tukea kestävästä liikkumisesta kehitystä. ■

Aleksi Jäntti

LÄHTEITÄ:

https://www.tampere.fi/tiedostot/s/EXjQ1Xflj/strategiakartta_varit.pdf

https://www.tampere.fi/tiedostot/t/3NaYEPR7D/Tampere_kavelyn_ja_kaupunkielaman_visio_tavoitteet.pdf

https://www.tampere.fi/tiedostot/v/NoJxPBu15/Tampereen_kaupunki_Viiden_tahden_keskusta_julkaisu_lowres.pdf

https://www.tampere.fi/tiedostot/y/ZvA25pJwx/2019-11-01_Tampereen_lahijuna-asemien_maankaytto_Raportti_liitteineen_pieni.pdf

<https://www.tampereenratikka.fi/vastaa-kyselyyn-raitiotien-laajentamisen-linjausvaihtoehtoista-tampereen-seudulla/>

<https://joukkoliikenne.tampere.fi/ohjeita-ja-tietoa/linjasto2021.html>

<file:///C:/Users/aleksjan/Downloads/Kest%C3%A4v%C3%A4n%20kaupunkiliikkuksen%20suunnitelma%20SUMP.pdf>

<https://www.vrgroup.fi/fi/vrgroup/uutishuone/uutiset-ja-tiedotteet/runsaasti-lisaa-vuoroja-joulukuussa---uudet-aikataulut-voimaan-15122019-270820190515/>

https://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8437/luonnos/8437_kunkun_parkki_alustava_hankesuunnitelma_20200207.pdf

NEUVOLA, PÄIVÄKOTI JA KOULU – LAPSIPERHEPALVELUJEN KIVIJALAT

Leena Kostainen

Paras tapa parantaa maailmaa on luoda lapsille ja nuorille hyvät kasvuolosuhteet. Kouluterveyskyselyjen mukaan suurimmalla osalla lapsista ja nuorista menee hyvin. Nykynuoret ovat aktiivisia ja fiksuja. Voimme luottaa siihen, että jatkossakin tulevat sukupolvet rakentavat meille entistäkin parempaa isänmaata.

Samaan aikaan meillä on kuitenkin kasvava joukko lapsia ja nuoria, joille ongelmat kasautuvat. Mielenterveyspalvelujen kysyntä on kasvanut räjähdysmäisesti. Samoin lastensuojelun tarpeen kasvu. Mikä meidän yhteiskunnassamme tuottaa pahoinvointia ja miten voimme sitä ennalta ehkäistä? Tarvi- taan sekä tutkittua tietoa että hyvien käytänteiden aktiivista toimeenpanoa.

Perhe on tärkein tekijä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Tukea tarvitsevia perheitä on tuettava ajoissa ja riittävän pitkään. Parhaimmillaan päiväkotia ja koulu voivat tasoittaa hyvinvointieroja ja antaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisimman yhdenvertaiset edellytykset päästä elämässä eteenpäin.

Tampereella listasimme joitakin vuosia sitten kaikki lapsille, nuorille ja perheille tarjotut palvelut. Niitä oli toista sataa, järjestöjen tarjonta mukaan lukien. Kysymys ei ole siitä, etteikö palveluita olisi, vaan kysymys on niiden vaikuttavuudesta. Nyt vaikuttavuutta heikentää hajanaisuus. Joka vuosi kaupungin budjettiin lisätään jotain pientä jollekin osa-alueelle.

Uusien avustusten sijaan panostukset lasten ja nuorten palveluissa pitää jatkossa keskittää ns. universaalipalveluihin: neuvolaan, varhaiskasvatukseen ja perus- opetukseen. Nämä palvelut tavoittavat kaikki lapsiperheet ja niiden kautta pitää saada tarvittaessa apua ja tukea elämän haastaviinkin tilanteisiin.

VARHAISLAPSUUDESSA LUODAAN POHJA HYVÄLLE ELÄMÄLLE

Neuvola tavoittaa kaikki perheet ja siksi paras paikka tehdä ennalta ehkäisevää työtä. Neuvola on yksi suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ylpeydenaihe. On tärkeää, että neuvolassa työntekijällä on mahdollisuus ja aikaa tutustua perheeseen kunnolla. Perheen on helppo käännyä neuvolan puoleen pienissäkin asioissa, jos suhde on luottamuksellinen. Tampereella neuvolat tekevät tiivistä yhteistyötä perhetyön kanssa, mikä mahdollistaa perheille konkreettisen avun arkeen. Imatralla on saatu merkittäviä säästöjä lastensuojelun kustannuksissa ottamalla perhetyö tiiviiksi osaksi neuvolatyötä.

Neuvola on paras paikka katkaista ylisukupolvinen huono-osaisuus.

Jokainen vanhempi haluaa lapsellensa hyvän elämän. Odotusaikana ja lapsen synnyttyä vanhemmilla on eniten motivaatiota muutokseen. Tässä vaiheessa hyvin intensiivisellä, perheen arkeen vietävällä tuella on mahdollista, että vuorovaikutus lapsen ja vanhempien välille syntyy ja vanhemmuus lähtee oikeille raiteille.

Jos päiväkodin henkilökunnalla on aikaa ja osaamista, he ovat aitiopaikalla ohjaamaan perheitä tuen piiriin.

On tärkeää, että päiväkodin henkilökunta tietää, mitä palveluja kaupunki ja järjestöt tarjoavat perheille. Tampereella neuvolat ja päiväkodit tekevät tiivistä yhteistyötä lapsiperheiden tiimipalvelu Keinussa, johon kuuluu neuvolan ja päiväkodin työntekijöiden lisäksi neuvolapsykologi, perhetyöntekijä, sosiaalityöntekijä ja perheneuvolan edustaja. Keinu-tiimi-toiminnan vahvistaminen ennalta ehkäisi suurempien ongelmien syntymistä ja raskaampien palvelujen tarvetta.

Suurin osa perheistä voi hyvin ja heille riittää perinteiset terveydenhoitajan ja lääkärin tapaamiset. Kenelle tahansa voi tulla vanhemmuudessa, ja elämässä ylipäätään, yllättäviä haasteita. Silloin on tärkeää, että neuvolan kautta voi saada apua ratkaisujen etsimiseen.

OPPIMISEN ILOA PÄIVÄKODISSA JA KOULUSSA

Pieni lapsi on loputtoman kiinnostunut kaikesta ja kysymyksiä riittää. Miten voisimme päiväkodissa ja koulussa vaikuttaa siihen, että tämä lapselle luontainen uteliaisuus säilyisi elinikäisenä asenteena ja haluna oppia uutta? **On tärkeää, että jokainen lapsi saa sopivan kokoisia haasteita oikeaan aikaan.** Jos opetettava asia on liian helppo, oppimisen iloa ei synny. Ei myöskään, jos opetettava asia on liian vaikea. Jos taas tehtävä on sopivan haastava ja vaatii vähän harjoittelua ja pinnistelyä, onnistuminen synnyttää oppimisen iloa.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opettajan pitää pystyä huomioimaan jokainen oppilas yksilönä. Opetusteknologia ja joustavat opetusjärjestelyt tulevat tässä apuun. Digiajan koulussa oppilaan oppimiskokemusta voidaan parantaa esimerkiksi tekoälyn avulla, kun ohjelma osaa tarjota jokaiselle oppilaalle juuri sopivan tasoisia tehtäviä. **Yhteisopettajuus mahdollistaa erilaisten oppimisryhmien muodostamisen tilanteen ja tarpeen mukaan.** Näin varmistetaan se, että kukaan ei putoa keltasta ja toisaalta ettei kukaan turhaudu liian helppojen tehtävien vuoksi.

Tavoitteena on, että lapsi oppii kantamaan vastuuta itsestään, kanssaihmissistään ja ympäristöstään ikätasolle sopivalla tavalla. **Tunne- ja vuorovaikutustaitoja pitää harjoitella aina varhaiskasvatuksesta perusopetuksen ylimmille luokille asti.** Päiväkodin ja koulun arki on täynnä tilanteita, joissa toisten huomioon ottamista ja yhteistoimintaa voidaan harjoitella. Tämä luonnollisesti edellyttää paljon aikuisen ohjausta, mikä puolestaan vaatii aikuisilta osaamista ja aikaa. Siksi lapsiryhmässä pitää olla riittävästi aikuisia.

Kymmenisen vuotta sitten monissa kunnissa lakkautettiin erityiskouluja ja -luokkia ja erityistä tukea tarvitsevia lapsia sijoitettiin yleisopetuksen luokkiin. Monesti ilman riittävästi tukea. Tampereella päätettiin vuonna 2011, että erityiskouluja ei lakkauteta. Sen sijaan erityiskoulujen luokkia alettiin hallitusti ja vähitellen siirtämään eri kaupunginosaan yleisopetuksen koulujen yhteyteen. **Nykyisin Tampereella on erityisluokkia 27 koulussa ja luokkia on yhteensä yli 100.**

Ihannetilanne on sellainen, että erityistä tukea tarvitseva lapsi voi opiskella riittävän pienessä ryhmässä omassa lähikouluksaan. Integraatio eli erityistä tukea tarvitsevien lasten osallistuminen yleisopetukseen toimii hyvin, jos se suunnitellaan ja toteutetaan hyvin yhteistyössä erityisopettajan ja luokanopettajan kanssa. Koulunkäynninohjaajien merkitys on suuri integraation onnistumisessa.

Tampereella on hyviä kokemuksia myös inklusiosta, jossa erityisluokka ja yleisopetuksen luokka opiskelevat samoissa tiloissa koko ajan. Luokassa on erityisluokanopettaja, luokanopettaja ja koulunkäynninohjaaja, mikä mahdollistaa varsin joustavat opetusjärjestelyt. Monelle erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tämä olisi varmasti paras tuen muoto, koska tässä mallissa kukaan ei leimaudu.

Suuressa kaupungissa on aina myös lapsia, jotka tarvitsevat hyvin strukturoitua opetusta hyvin pienessä ryhmässä. Tampereella näissä yksilöllisen erityisopetuksen ryhmissä on 10 oppilasta, kaksi erityisluokanopettajaa ja kaksi koulunkäynninohjaajaa. Kokemukset näistä luokista ovat erittäin hyvät.

Perusopetuksen aikana oppilaan on saatava riittävät valmiudet toisen asteen opintoihin. Mitä aikaisemmin tuen tarve huomataan, sen parempi. Perusopetus on varhaiskasvatuksen jatkumo ja siksi vuoropuhelu näiden välillä pitää olla jatkuvaa. **Alakoulun aikana on varmistettava, että jokainen lapsi osaa lukea, laskea ja kirjoittaa sujuvasti.** Osa-aikaista erityisopetusta pitää olla saatavilla riittävästi, jotta kaikki pysyvät mukana.

Tampereella käytännöllisesti katsoen kaikki yhdeksännen luokan päättävät oppilaat saavat jonkun opiskelupaikan toisen asteen koulutuksesta. Ongelma on kuitenkin se, että liian moni keskeyttää. Usein syynä on se, että valittu linja ei kiinnosta. Yläkoulussa laadukas oppilaanohjaus onkin ensiarvoisen tärkeää, jotta jokainen löytäisi itselleen sopivan jatko-opiskelupaikan toisella asteella.

LASTENPSYKIATRIAN, NUORISOPSYKIATRIAN JA LASTENSUOJELUN TARPEEN KASVU ON PYSÄYTETTÄVÄ

Parasta ongelmien ennalta ehkäisyä ovat laadukkaat peruspalvelut. Päiväkodin ja koulun aikuiset ovat tärkeitä henkilöitä lapsen elämässä. Heillä pitää olla aikaa kohdata lapsi ja tutustua lapseen. Huomatessaan muutoksen lapsen käyttäytymisessä tai olemuksessa opettaja voi ottaa asian puheeksi vanhempien kanssa. **Esimerkiksi koulukiusaaminen saadaan parhaiten katkaistua heti alkuunsa, jos päiväkodin ja koulun henkilökunta yhdessä miettivät ratkaisuja.** Joskus on hyvä ottaa koulun oppilashuoltohenkilöstöä mukaan keskusteluihin.

Koulun oppilashuoltohenkilöstö ennalta ehkäisee joka päivä suurempien ongelmien syntymistä. Kynnys mennä juttelemaan terveydenhoitajalle, kuraattorille tai psykologille on matala. Moni lapsi, nuori ja perhe saa avun näiltä koulun ammattilaisilta ja lähetettä raskaampiin palveluihin ei tarvita. Tutkimusten mukaan myös monet lievät mielenterveyshäiriöt voidaan hoitaa koululla, jos tuki on riittävän intensiivistä ja pitkäkestoista. Paras keino lyhentää nuorisopsykiatrian jonoja on varmistaa, että koulun oppilashuoltohenkilöstöllä on riittävästi aikaa nuorelle.

Kaikkia lasten ja nuorten mielenterveysongelmia ei voida hoitaa koulun oppilashuollossa. **On tärkeää, että tarvittaessa lapsi tai nuori pääsee nopeasti erikoissairaanhoidon psykiatriin vastaanotolle.** Avohoidossa oleva oppilas käy kuitenkin normaalisti koulua ja monesti oppilas oireilee nimenomaan koulussa. Hoidon vaikuttavuuden kannalta erikoissairaanhoidon konsultaatio ja tuki arkeen on välttämätöntä. Pelkkä yksittäinen konsultaatiokäynti ei useimmiten ole riittävä. Parasta olisi, että avohoidossa olevan oppilaan toimintaterapeutti tai muu ammattilainen olisi säännöllisesti mukana koulun arjessa ja auttaisi lasta arjessa esiin tulevilla tilanteilla.

Jos oppilas on sairaalassa osastojaksolla, erityistä huomiota pitää kiinnittää jakson jälkeiseen arkeen palaamiseen. Olisi hyvä, jos oppilas saisi pari viikoksi esimerkiksi psykiatrisen sairaanhoitajan tuekseen kouluun, edes pari tunniksi päivittäin. Jos oppilas palaa ilman tukea, on suuri vaara, että kohta ollaan taas lähtöpisteessä. **Osastojakson vaikuttavuus varmasti paranisi, jos jälkihoito olisi riittävä.** Huonosti hoidettu jälkihoito saattaa kuormittaa myös lastensuojelua, jos perhe joutuu riittämättömän tuen vuoksi turhaan lastensuojelun asiakkaaksi.

Eri toimijoiden välisen saumattoman yhteistyön merkitystä ei voi liikaa korostaa. Lapsen ja perheen kannalta on tärkeää, että asiat hoituvat sujuvasti ja perhe tietää aina, kenen puoleen pitää kääntyä. Varsinkin perhe, jolla omat voimavarat ovat vähissä, tarvitsee selkeän vastuuhenkilön, joka huolehtii perheen palvelujen kokonaisuudesta.

NEUVOLAN, PÄIVÄKODIN JA KOULUN KAUTTA TIETOA JÄRJESTÖJEN TARJOAMISTA PALVELUISTA JA VAPAA-AJAN AKTIVITEETEISTA

Tampereella on kymmeniä järjestöjä, jotka tekevät todella vaikuttavaa työtä lasten, nuorten ja perheiden hyväksi. Kynnys mennä vaikkapa MLL:n perhekerhoon on matala. Järjestöjen kautta löytyy usein myös hyvää vertaistukitoimintaa. Ilman järjestöjen tarjoamia palveluja kaupungin omat palvelut olisivat varmasti entistäkin kuormittuneempia. Siksi onkin perusteltua, että kaupunki tukee jatkossakin järjestöjä taloudellisesti.

Miten varmistamme, että järjestöjen tarjoamat palvelut tavoittavat myös ne perheet, jotka eivät niiden pariin itse aktiivisesti hakeudu? Avainasemassa ovat taas peruspalvelumme, neuvola, päiväkotit ja koulu. Peruspalveluissa pitää olla tietoa kaupungissa, ja erityisesti omassa kaupunginosassa, järjestettävästä toiminnasta.

Tampereella lasten ja perheiden parissa työtä tekevät järjestöt muodostavat Perheverkon, jossa kaikki toimijat vuorollaan esittelevät omaa toimintaansa. Myös neuvolan, varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lastensuojelun edustajat osallistuvat perheverkon tapaamisiin, jotta tieto järjestöjen tarjoamista palveluista saavuttaa kaikki perheet.

NYT TARVITAAN ROHKEITA INVESTOINTEJA LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIIN

Lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon kustannukset ovat vuosittain kymmeniä miljoonia euroja. Tällä rahalla saataisiin valtava määrä työntekijöitä peruspalveluihin: terveydenhoitajia neuvoloihin, perhetyöntekijöitä, kouluterveydenhoitajia, koulupsykologeja, koulukuraattoreja, erityisopettajia, koulunkäynninohjaajia ja opinto-ohjaajia.

Nyt tarvitaan rohkeita investointeja lasten ja nuorten hyvinvointiin. **Tehdään kolmen vuoden ohjelma, missä systemaattisesti siirretään painopiste perustasolle.** Ei uusia hankkeita ja projekteja, vaan vahva panostus perustyöhön. Otetaan muiden kaupunkien hyviä käytänteitä käyttöön, ja kehitetään yhdessä arjen ammattilaisten kanssa uusia, entistäkin vaikuttavampia toimintamalleja, joiden avulla lapset ja perheet saavat tarvitsemansa tuen peruspalvelujen kautta. ■

Leena Kostainen

JOKAISELLE TAMPERELAISELLE LAPSELLE JA NUORELLE LÖYDETTÄVÄ HARRASTUS

Ida Leino

Kuntalaisten joukosta löytyy kaksi ryhmää, jotka eivät saa osallistua päätöksentekoon täysivaltaisesti. Heillä ei ole äänioikeutta valita kuntapäättäjiä, eikä äänioikeutta kunnallisissa päätöksentekoelemissä. Kun usein päätöksenteossa pohditaan asioita eri-ikäisten kuntalaisten näkökulmasta, nämä ryhmät ovat vaarassa jäädä paitsioon. Tässä kohtaa ehkä arvaatkin, että viittaa lapsiin ja nuoriin.

Lasten ja nuorten palveluista puhuttaessa ensimmäisenä keskusteluun nousee koulutus, eikä suotta – kuluuhan lapsen elämästä vähintään 10 vuotta koulupolulla ja se on valtava aika. Haluaisin kuitenkin nostaa muutamia näkökulmia muistakin palveluista, joita lapset käyttävät ja joilla tutkitusti on lapsen arkeen ja hyvinvointiin suuriakin vaikutuksia.

Tulisi muistaa, että lapset ja nuoret käyttävät yhtä lailla kuin muutkin kaupunkilaiset terveydenhuoltoa, joukkoliikennettä, kulttuuri- ja liikuntapalveluja. Tässä kirjoituksessa perehdyn erityisesti lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksiin. Esitän erilaisia ideoita, miten mahdollisuuksia voitaisiin vielä entisestäänkin parantaa käytännössä kaupungin päätöksenteon avulla.

Tampere on useissa asioissa edelläkävijä, josta otetaan mallia muissakin kaupungeissa. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan valtaosa (yli 80 %) tamperelaisista lapsista ja nuorista harrasti vähintään kerran viikossa.¹ Lasten ja nuorten harrastustoiminta tuo monia positiivisia vaikutuksia kasvuun. Harrastaminen lisää hyvinvointia ja vähentää riskiä syrjäytymiseen. Harrastuksissa opitaan tärkeitä sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja. Tamperelaisten lasten ja nuorten harrastusaktiivisuus on kohtuullisen hyvällä tasolla, mutta miten osallisuutta saataisiin lähemmäksi sataa prosenttia?

KOKOOMUKSEN HARRASTUSTAKUUALOITE SUUNNANNÄYTTÄJÄNÄ

Kokoomus lanseerasi valtakunnallisen kampanjan lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien takaamiseksi. Kokoomuslaiset valtuutetut jättivät vuonna 2016 valtuustoaloitteita harrastustakuusta ympäri Suomen. Aloitteiden tavoite oli selkeä: jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus vähintään yhteen harrastukseen. Aloitteiden saama vastaanotto on ollut vaihtelevaa. Moni kannattaa harrastustakuun tavoitetta, mutta käytännön toteuttamisessa on ollut haasteita.

¹ THL, Kouluterveyskysely 2017 ja 2019.

Tampereella harrastustakuualoite jätettiin valtuustolle vuoden 2016 lopulla. Tällä hetkellä harrastustakuu kuuluu osaksi pormestariohjelmää. Tampereella on harrastustakuun suhteen hyvä tilanne. Koulupäivien yhteyteen on sisällytetty maksuttomia mahdollisuuksia harrastaa ja kaikki Tampereen koulut ovat Liikkuvia kouluja. Näihin mahdollisuuksiin oppilaat ovat myös itse saaneet vaikuttaa. Harrastustoimintaa on suunnattu myös monikulttuurisiin kouluihin ja päiväkoteihin. Eri urheiluseurat sekä muut harrastusten järjestäjät ovat päässeet esittelemään erilaisia harrastuksia kouluille. Kasvatus- ja opetuspalvelut organisoivat vahvasti erilaisia hankkeita sekä viestivät erilaisista harrastusmahdollisuuksista.²

LASTEN JA NUORTEN ERILAISET TAUSTATEKIJÄT HUOMIOITAVA

Lasten ja nuorten mahdollisuuksiin harrastaa vaikuttavat monet tekijät. Negatiivisten tekijöiden vaikutus tulee pystyä minimoimaan. Tämä tarkoittaa sitä, että harrastuksia tulee olla alueellisesti kattavasti, monipuolisesti ja monimuotoisesti tarjolla. Harrastuksiin on voitava tulla mukaan mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

Lapsen tai nuoren perheen sosio-ekonominen tausta ei saisi nousta esteeksi harrastamiselle. Vähävaraisesta perheestä tulevalle on tarjottava mahdollisuuksia harrastaa. Tässä avainasemassa ovat seurojen erilaiset avustajajärjestelmät, koulujen järjestämät kerhot ja koulupäiviin sisällytetyt harrastukset, opistotoiminta sekä lapsen kannustaminen harrastamiseen, josta ei synny kustannuksia. Harrastuksen ei tarvitse välttämättä kustantaa mitään. Hyvinä esimerkkeinä luontoliikunta tai lukeminen. Kaupunki pystyy tarjoamaan omalla toiminnallaan kirjastopalveluja tai esimerkiksi lähiliikuntapaikkoja, jotka tutkitusti lisäävät lasten vapaa-ajan liikkumista. Tampereella peruskoulut järjestävät maksuttomia harrastuksia koulupäivien jälkeen. Erityisesti Harrastava iltapäivä -toimintaa on kohdennettu alueille, jossa on tilastollisesti eniten heikommassa sosio-ekonomisessa asemassa olevia lapsia ja nuoria.³

Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksissa tulee ottaa huomioon perheiden monikulttuurisuus. Meillä on rikkautena erilaisista kulttuureista tulevia lapsia ja nuoria, jotka haluaisivat myös harrastaa. Harrastus voi olla avain uusien

² Tampereen kaupunki 2018.

³ Tampereen kaupunki 2018.

kavereiden saamiselle ja yhtenäisyyden kokemuksille. Harrastuksia tulisikin olla tarjolla eri kielillä. Tärkeää olisi, että erilaisista kulttuurisista taustoista tulevat toimisivat harrastuksissa myös yhdessä. Esimerkiksi monet pelit ovat säännöiltään kansainvälisiä ja yhdistävät ihmisiä taustasta riippumatta.

Kulttuurisen taustan moninaisuuden lisäksi lapset ja nuoret voivat olla oppimistaidoiltaan tai fyysisiltä ominaisuuksiltaan erilaisia. Tampereella on melko hyvä tarjonta esimerkiksi paraurheilussa, mutta liikuntarajoitteisten harrastusvalikoima voisi olla parempikin. Harrastusten järjestäjiä pitäisi pystyä tukemaan erilaisten lasten ja nuorten kanssa toimimisessa, sillä osa saattaa tuntea riittämättömyyden tunnetta tietotaidon puuttuessa erityistarpeita vaativien lasten ohjaamisessa.

Viimeiseksi muttei vähäisimmäksi nostaisin esiin, että jokaisen harrastuksen tulisi tarjota lapselle tai nuorelle turvallinen ympäristö toimimiseen. Kaikenlainen kiusaaminen tulee olla ehdottoman kiellettyä. Viime aikoina otsikoihin ovat nousseet sopimattomat valmentajat. Myös kiusaaminen on läsnä harrastuksissa. On meidän kaikkien yhteinen tehtävä valvoa, että lapset saavat harrastaa rauhassa ja turvallisesti.

PÄÄTÖKSENTEKIJÖIDEN ROHKEUS JA ENNAKKOLUULOTTOMUUS

Tampereelle rakennettiin vuonna 1965 Suomen ensimmäinen jäähalli. Tuoloin hallissa järjestettiin myös Suomen ensimmäiset jääkiekon MM-kisat. Jonkinlainen ympyrä sulkeutuu, kun vuonna 2022 Tampereelle aukeaa uusi jäähalli Uros Live, jossa käydään jälleen jääkiekon maailmanmestaruuskisat. Tällaista päätöksenteon rohkeutta tarvitaan jatkossakin. Olen varma, että tämä investointi lujittaa entisestään Tampereen jääkiekkokaupunki-identiteettiä ja nostaa sekä lasten että nuorten kiinnostusta jäälajeja kohtaan. Lapset ja nuoret tarvitsevat idoleita, jotka ruokkivat entisestään halua harrastaa. Tärkeää on myös, että lapset ja nuoret pääsevät otteluihin mukaan.

Olen itse asunut Tampereella vasta vuoden, mutta kulkenut päivittäin opiskeluiden ja työn perässä täällä yli 10 vuotta. Lapsuudesta muistan, kuinka Tampere oli se paikka, johon lähdettiin harrastamaan, mikäli harrastusta ei löytynyt omalta kylältä. Toinen vaihtoehto oli tavoitteellisempi harrastaminen; Tampereella oli ja on edelleen mahdollisuus yltää monissa lajeissa korkeammille tasoille kuin maaseudun joukkueista tai seuroista.

Minusta parhaimmillaan Tampere voi olla se ydin ja kohtaamispaikka, johon lähikunnista tullaan harrastamaan, varsinkin tavoitteellisesti. Silti ei saa unohtaa matalan kynnyksen harrastustoimintaa. Tampere itsessään on todella inspiroiva ympäristö myös omatoimiseen harrastamiseen.

MITÄ VOIMME PÄÄTÖKSENTEOSSA OTTAA HUOMIOON?

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että Tampereella otetaan huomioon hyvin lasten ja nuorten mahdollisuudet harrastaa yhdenvertaisesti. Tilanne ei kuitenkaan ole vielä aivan täydellinen. Jo käyttöön otettuja hyviä toimia tulee jatkaa ja vahvistaa entisestään. Tavoitteena tulee olla, että jokaisella lapsella ja nuorella on ainakin yksi harrastus viikossa – oli se sitten ohjattua toimintaa tai omatoimista. ■

Ida Leino

Tavoitteita lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien parantamiseksi:

- Varmistetaan lähiliikuntapaikat eri puolilla kaupunkia.
- Vahvistetaan ja ylläpidetään kävely- ja pyöräilyreittejä.
- Tarjotaan seuroille ja harrastusten järjestäjille kaupungin tiloja käyttöön maksuttomasti.
- Viestitään erilaisista harrastusmahdollisuuksista kootusti ja selkeästi esimerkiksi koulujen avulla.
- Lisätään koulujen kerhotoimintaa ja ylläpidetään vähintään nykyistä tasoa.
- Kannustetaan omaehtoiseen harrastustoimintaan.
- Ylläpidetään kirjastoja ja luodaan kirjastoihin innostava lukuilmapiiri.
- Investoidaan tarpeen mukaan halleihin ym. harrastustiloihin.
- Tuetaan avustuksilla rohkeammin eri harrastusten järjestäjiä.
- Tuetaan opettajien ja nuorisotyöntekijöiden työtä harrastuksiin ohiaavina henkilöinä.

- Varmistetaan esteettömiä harrastusmahdollisuuksia.
- Varmistetaan harrastuksia eri kielillä.
- Ylläpidetään mahdollisuuksien mukaan retkiluistelureittejä, ulkojäitä, hiihtolatuja, avantoja, jalkapallo-, pesäpallo- ja lentopallokenttiä sekä lenkkipolkuja.
- Lisätään erityisryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia.
- Lisätään matalan kynnyksen välinelainaamista esimerkiksi koulujen, kirjastojen tai uimahallien avulla.
- Jatketaan harrastustakuun toteuttamista ja tavoitellaan entistä suurempaa harrastusaktiivisuutta.

LÄHTEET

Tampereen kaupunki 2018. Kaupunginvaltuuston kyselytunti. § 20 Valtuustokysely ”Jokaisella lapsella on mahdollisuus vähintään yhteen harrastukseen” -palvelulupauksen tilannekatsaus Tampereen kaupungissa - Anne-Mari Jussila. Luettu 14.3.2020.

[http:// tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Kaupunginvaltuuston_kyselytunti/Kokous_26112018/Valtuustokysely_Jokaisella_lapsella_on_m\(66118\)](http:// tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Kaupunginvaltuuston_kyselytunti/Kokous_26112018/Valtuustokysely_Jokaisella_lapsella_on_m(66118))

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (tekstissä THL). 2017. Kouluterveyskysely 2017 ja 2019.

4.-5.-luokkalaisten tulokset:

https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_perustulokset?alue_0=236258&mittarit_0=200138&mittarit_1=199398&mittarit_2=187203&vuosi_0=v2017#

8.-9.-luokkalaisten sekä toisen asteen opiskelijoiden tulokset:

https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset?alue_0=236258&mittarit_0=200138&mittarit_1=199398&mittarit_2=403417&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161293#

NUORISSA ON TULEVAISUUS - SANONNASTA TODEKSI

Anna-Kaisa Ikonen

”Nuorissa on tulevaisuus” on kulunut sanonta. Niin kulunut, että emme enää riittävästi pysähdy sen ääreen. Kuitenkin tuo kulunut sanonta tiivistää sisäänsä yhden kaikkein tärkeimmistä yhteiskunnallisista tavoitteistamme. Käsittelem tässä kirjoituksessa kolmea ehtoa, joiden kautta voimme kääntää sanonnan todellisuudeksi kaupungissamme ja luoda sille edellytykset.

EHTO 1: KOULUTUKSELLE ON LUOTAVA VAHVA POHJA

Kaupungin tulevaisuus – aivan kuten yksittäisen nuorenkin tulevaisuus – on osaamisessa. Vain osaamisella ja korkeatasoisella tutkimustiedolla voimme menestyä. Siksi on äärimmäisen tärkeää luoda hyvät edellytykset nuorten kouluttautumiselle. Kaupunki, jossa on hyvät opiskelumahdollisuudet, houkuttelee nuoria, ja osaajat puolestaan vetävät puoleensa yrityksiä ja työpaikkoja. Myös vaikeista ajoista on menneinä vuosikymmeninä noustu uudistuneina juuri entistä korkeamman osaamisen varassa.

Pohja oppimiselle ja laajemminkin elämälle luodaan jo pienenä. Siksi on käännettävä katse varhaiskasvatukseen ja kehitettävä kaksivuotista esiopetusta. Panostus varhaisiin vuosiin on yksi vahvimpia keinoja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Erityistarpeet on otettava huomioon opetuksessa. Peruskoulussa ja toisella asteella on vahvistettava yksilöllistä tukea ja ohjausta niin, ettei anneta kenenkään pudota. On huolestuttava tieto, että joka vuosi jopa 6 000 nuorta pääsee peruskoulusta ilman riittävää lukutaitoa. Yhä useampi nuori uupuu. Näin ei voi jatkua.

On otettava tavoitteeksi, että jokainen koulu on hyvä koulu ja antaa jokaiselle nuorelle riittävän osaamisepohjan tulevaisuuteen. Samalla on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota myös nuorten vahvuuksien ja lahjakkuuksien tukemiseen.

Vain riittäväillä perustaidoilla ja osaamisella voi pärjätä jatko-opinnoissa ja työelämässä. Tavoitteena on oltava, että jokainen nuori suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Osaaminen on nuorille tärkeä avain työelämään ja koulutuksella voidaan helpottaa työttömyyttä ja osaajapulaa. Koulutusastetta on nostettava, mutta on myös arvostettava ammattiosaamista ja käytännön tekijöitä. Työelämä tarvitsee monenlaisia osaajia.

Ja koska emme tiedä, millaisia ovat tulevaisuuden työpaikat, on myös sytytetävä nuorten oppimisen palo ja vahvistettava oppimisen taitoja, jotka kantavat läpi elämän. Tänä päivänä ajatus siitä, että valmistumisen jälkeen ura kiteytyy työhön ainoastaan yhden työnantajan palveluksessa eläkkeelle asti, ei enää pidä paikkaansa. Työelämä on yhä sirpaleisempi ja dynaamisempi. Opin tie ei tämän päivän nuorilla pääty koulun myötä, vaan heillä voi olla yli kymmenen työtä aikuiselämänsä aikana – niistä montaa ei vielä ole edes keksitty. Siksi nuorille on luotava pohja jatkuvaan oppimiseen ja osaamisen päivittämiseen työelämän muuttuessa.

Millaisissa ympäristöissä tällainen oppiminen sitten on mahdollista? Tarvitsemme sellaisia osaamiskeskittymiä, joissa tutkimus, työelämä ja julkinen sektori – tiedon käyttäjät ja tiedon tuottajat – toimivat yhdessä. Keskustakampus, Hervannan Kampusareena, Kaupin kampus ja Mediapolis ovat opiskelijoiden, tutkijoiden, yritysten ja yhteisöjen yhteiskehittämisen tiloja. Parhaimmillaan tällaiset osaamiskeskittymät synnyttävät ympärilleen positiivisen kehän. Isossa kuvassa on hyvä nähdä se käänteentekevä vaikutus alueemme kehitykselle, minkä korkeakoulujen saaminen kaupunkiin aikanaan toi mukanaan. Olemme uuden Tampereen yliopiston kanssa tällä hetkellä vastaavan mahdollisuuden äärellä. Siksi erityiseksi tavoitteeksi on otettava sen edellytysten turvaaminen.

Osaamiseen on investoitava pitkäjänteisyyttä ja jatkuvuutta edistäen. Osaaminen avaa ovia niin ihmiselle itselleen kuin alueellemme ja koko Suomelle. Varmistetaan koulutuksen laatu kaikilla tasoilla ja otetaan rohkeasti tavoitteeksi olla maailman osavin kansakunta ja kaupunkina sellainen ympäristö, joka arvostaa koulutusta ja tutkimusta ja avaa nuorille koulutuksen kautta näköaloja.

EHTO 2: KAUPUNGIN ON PIDETTÄVÄ NUORISTA KIINNI

Tampere tunnetaan opiskelijakaupunkina ja se on monella tapaa nuorten kaupunki. Sen huomaa kadulla kulkiessa, sillä joka kolmas tamperelainen on alle 30-vuotias. Myös Tampereen väestönkasvusta suuri osa on nuoria, jotka tulevat kaupunkiimme opiskelu- tai työpaikan perässä. Tampereella nuorten aikuisten osuus väestöstä on merkittävä, sillä kaupungin suurin ikäluokka on 24-vuotiaat. Lähes 40 prosenttia tamperelaisista on 20–40-vuotiaita. Muualla Suomessa heidän osuutensa on noin 25 prosenttia.

Nuoret värittävät monin tavoin tamperelaista elämänmenoa. Nuorekkuus näkyy kaupungin opiskelijaelämässä, vilkkaassa kulttuuritarjonnassa, urhei-

luseurojen ja järjestöjen toiminnassa ja tapahtumissa. Tampereella järjestetään vuosittain valtakunnallisesti tunnettuja, ja runsaasti opiskelijoita ympäri Suomen kokoavia tapahtumia, joita suunnitellaan kaupungin kanssa yhteistyössä. Näiden tapahtumien merkitys on huomattava sekä opiskelijayhteisölle, kaupunkimme tunnettuuden kasvattamiselle että paikallisille yrityksille. Kun kadut syksyisin täyttyvät värikkäistä haalareista esimerkiksi Hämeenkadun approjen aikaan tai kun vielä hyiseen Tammerkoskeen kastetaan vappuisin uusia teekkareita, voimme vain todeta olevamme onnekkaita, sillä juuri meidän kaupunkimme saa olla osana näiden nuorien elämän merkittävimpiä hetkiä.

Meidän on jatkossakin pidettävä huolta kaupunkimme vetovoimasta opiskelijoiden silmissä. Tätä varten käynnistimme jo omalla pormestarikaudellani työn, jolla tähtäämme Suomen opiskelijaystävällisimmäksi kaupungiksi.

Tampere onkin noussut Suomen suosituimmaksi opiskelijakaupungiksi järjestelmällisellä ja tavoitteellisella yhteistyöllä, joka ulottuu kaikkiin keskeisiin toimijoihin: kaupunkiin, korkeakouluihin, opiskelija- ja ylioppilaskuntiin, sekä opiskelija-asuntoyhteisöihin.

Yksi merkittävin Tampereen vetovoimaisuutta nuorten keskuudessa edistävä tekijä on juuri opiskelijoiden eteen tehty päämäärätietoinen työ sekä korkeakoulukenttämme. Jos haluamme säilyttää Tampereen jatkossakin Suomen halutuimpana opiskelukaupunkina, meidän on jatkettava tätä työtä – yhdessä.

Sekään ei silti yksin riitä. Suuri haaste on, että nuoret muuttavat pois valmistuttuaan. Kaupungin on kyettävä vahvistamaan pitovoimaansa, jotta nuoret kokevat, että tänne kannattaa myös opiskeluiden jälkeen jäädä, rakentaa ura ja kenties perustaa perhe.

Meidän pitäisi yleämmin kertoa ääneen, mikä kaikki Tampereella toimii ja mitä me voimme ihmisille tarjota. Olemme puhuneet pitkään vetovoimasta eli siitä, miten tänne houkutellessa tulijoita. Minkälaisia koulutusmahdollisuuksia on saatavilla, kuinka laaja alueen kulttuuri- ja liikuntatarjonta on ja miten viihtyisiä asuinalueet ovat. Pitäisi puhua myös pitovoimasta. Siitä, miten saisimme pidettyä nuoret ja kansainväliset osaajat täällä.

Meidän on myös saatava nuorten ääni entistäkin paremmin kuuluviin kaupungin kehittämisessä. Monet kaupungin hankkeista vaikuttavat pitkälle tuleville vuosikymmenille, suoraan nuorten tulevaisuuteen. Millaisia valintoja

he tekisivät kaupungin kehittämisessä? Tampereella lapset ja nuoret on otettu mukaan kaupungin päätöksentekoon. Kaupungistamme sai aikoinaan alkunsa lasten parlamentti ja nuorisovaltuustolla on edustajansa niin kaupunginvaltuuston kuin lautakuntien kokouksissa – eikä turhaan: usein juuri nuorten puheenvuorot ovat niitä kaikkein punnituimpia. Opiskelijoiden arjen äänen tulisi kuitenkin kuulua vielä paremmin päätöksenteossa. Dialogia ja keskustelua on lisättävä. Nuorten on – muiden ikäryhmien tavoin - koettava kaupunki omakseen.

EHTO 3: NUORTEN JAKSAMISTA JA HYVINVOINTIA ON TUETTAVA LUJASTI

Nuorten tulevaisuuteen lankeaa kuitenkin yksi pitkä varjo. Yhä useampi nuori kamppailee mielenterveysongelmien kanssa: jo lapset kokevat koulussa ahdistusta ja alle 35-vuotiaat nuoret ovat mielenterveystilastojemme kärjessä. Opiskelijaelämässä on paljon suuria muutoksia ja monet ovat epävarmoja tulevaisuudesta. Aina ei ole helppo kotiutua uuteen kaupunkiin tai löytää omaa paikkaa ja polkua. Nuorten työttömyys on yhä liian korkealla ja aiheuttaa monelle ahdistusta. Tilanne näkyy myös työpaikoilla. Mielenterveyden häiriöistä johtuvat poissaolot ovat kasvaneet 43 prosenttia viimeisten kolmen vuoden aikana. Eniten apua tarvitseville kasautuu usein muitakin ongelmia.

Tilanteesta tekee haastavan se, että apua on liian vaikea saada. Mielenterveyspalvelumme nojaavat pitkälti siihen, että apua ja hoitoa saa silloin, kun sitä itse kykenee pyytämään. Samalla se on juuri se syy, miksi järjestelmämme ei monilta osin toimi.

Liian moni nuori, joka pääsee avun piiriin viikkojen, jopa kuukausien viiveellä ja saa diagnoosin, jää sen jälkeen omilleen ilman tukea. Kaikki heistä eivät tunne pirstaloitunutta järjestelmäämme tai kykene omin voimin hakemaan apua. Monesti ihmisen myös katsotaan olevan ”liian hyvässä kunnossa” tarvitaakseen apua tai sitten hän on jo niin huonossa kunnossa, ettei voimia avun hakemiseen tai kenties edes sairaudentuntoa ole. Siksi hoitopääsyn helpottaminen on yksi tärkeimmistä korjaavista toimista.

Nuorten paikka on kiinni elämässä, ei hoitajonissa odottamassa. Terapiatakuu takaisi, että hoidontarve arvioidaan välittömästi ja tarvittava hoito aloitetaan nopeasti. Mielenterveyden ongelmat ovat yleisin työkyvyttömyyden syy ja niiden aiheuttamat seuraukset ovat niin yhteiskunnalle, kuin erityisesti ihmiselle ja hänen läheisilleen hyvin moninaisia. Me emme saa antaa yhdenkään

nuoren odottaa kuukausia hoitajonissa, vaan apua on saatava pian. Yksikään nuori ei saa tippua palveluketjussamme koloon, josta yhteiskuntamme ei enää ylety häntä nostamaan. Avunpyyntö on yleensä hätähuuto, johon olisi pitänyt puuttua paljon aikaisemmin.

Siksi katse on käännettävä ennaltaehkäisyyn ja varhaisiin vuosiin. Lapsuus ja nuoruus eivät ole irrallisia vaiheita ihmisen elämässä. Niiden aikana koetut tapahtumat, vallitsevat olosuhteet ja muut tekijät vaikuttavat tutkitusti pitkälle aikuisuuteen. Ongelmien juurisyyt, sekä tuen ja avun tarve olisi kyettävä tunnistamaan jo mahdollisimman varhain. Keskusteluapua on hyvä viedä sinne, missä nuoret ja opiskelijat muutenkin ovat, kuten TOAS:n asuntoon toteutettu Opiskelijahelppari. Matalan kynnyksen helposti saatavilla olevat ja palveluketjussa tiukasti toisiinsa sidotut palvelut ovat kaiken lähtökohta läpi koko elämänkaaren.

Onneksi Tampereen nuorisotyö on aktiivista ja eteenpäin katsovaa. Nuorisotyön painopiste on siirtymässä ennaltaehkäiseviin palveluihin ja eri toimintojen yhteensovittamiseen. Siitä hyvä esimerkki on Nuorten talo, jossa työntekijät ja asiakkaat yhdessä kehittävät toimintaa ja jossa samasta paikasta saa monia palveluja, kuten sosiaali-, mielenterveys- ja työllisyyspalveluja, jolloin nuorten ei enää tarvitse juosta luukulta toiselle. Eikä katsetta pidä rajata vain kaupungin nuorisopalveluihin, vaan olennaista on se, että rinnalla kulkee myös järjestöjen ja seurakuntien nuorisotyö. Verkostoissa toimivat nuorisotyön ammattilaiset ja vapaaehtoiset kokoontuvat säännöllisesti ja yhteistyö on tiivistä. Yhdessä toimien voimme parhaiten tukea nuorten hyvinvointia.

Myös monella meistä on nuoria lähellämme. Arjen huolten ja riittämättömyyden tunteen keskellä arvokasta voi olla jo se, että muistamme paineiden keskellä sanoa: ”Sinä riität.” Samoin se, että tarjoamme tukea ja kannustusta, osoitamme uskavamme nuorten kykyihin ja avaaamme heille ovia. Että annamme ystävinä, vanhempina, työnantajina ja päättäjinä nuorille mahdollisuuksia toteuttaa omia unelmiaan.

Oma unelmani on, että saamme nämä kolme ehtoa toteutettua; että tamperelaiset nuoret ovat hyvinvoivia, osaavia ja haluavat rakentaa elämänsä kaupungissamme. Silloin olemme saavuttaneet tavoitteemme. Silloin nuorissa on tulevaisuus. ■

Anna-Kaisa Ikonen

SOTE-PALVELUJEN KEHITTÄMINEN ON YHTEINEN ASIAMME

Anne-Mari Jussila

” Sote” on sosiaali- ja terveys -sanojen lyhenne. Se on käytössä, kun puhutaan sosiaalitoimen ja terveydenhuollon palveluista. Sote-palvelut ovat olennainen osa kuntalaisten arkea. Käytämme niitä kaikissa eri ikäkaaren vaiheissa ennaltaehkäisevästi, hoidon tarpeessa tai kuntouttavassa toiminnassa. Palveluiden käyttö voi olla joko henkilökohtaista tai omaisen rinnalla tapahtuvaa toimintaa.

Eri kunnissa ja kaupungeissa sote-palvelut ovat eri lailla toteutettuja. Tampereen kaupungissa sote-palvelut tarkoittavat viittä erilaista palvelukokonaisuutta:

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut, esim.

- neuvolatoiminta
- lastensuojelu

Vastaanottopalvelut, esim.

- terveys- ja hyvinvointikeskukset
- suun terveydenhoito

Psykososiaalisen tuen palvelut, esim.

- aikuisten sosiaalipalvelut
- mielenterveys- ja päihdepalvelut
- vammaispalvelut

Ikäihmisten palvelut, esim.

- kotihoito
- tuetun palveluasumisen eri muodot (esim. vanhainkoti)
- koti- ja lähitoritoiminta

Erikoissairaanhoidon palvelut, esim.

- päivystyspalvelut (Acuta) Pirkanmaan sairaanhoitopiirin toimesta

Näistä sote-palveluista vastaa Tampereella sosiaali- ja terveyslautakunta, jonka tehtävänä on mm. kehittää, ohjata sekä valvoa palvelualueetta. Tampereen yksi kolmesta apulaispormestarista vastaa poliittisesta ohjauksesta tämän palvelualueen osalta. Palvelujen operatiivisesta toiminnasta vastaa laaja virkamieskoneisto, jonka johdossa on sosiaali- ja terveyspalvelujen palvelualueen johtaja.

Sote-palvelut kuuluvat osaksi hyvinvointipalveluita, joiden toinen puolisko koostuu sivistys- ja kulttuuripalveluista (varhaiskasvatus ja esiopetus, perusopetus sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut). Apulaispormestari hyvinvointipalveluilla on sama, vaikkakin operatiiviset johtajat ovat eri henkilöitä.

Sote-palvelualueella työskentelee n. 4 500 eri alojen ammattilaista (36 % Tampereen koko henkilöstöstä) ja palvelualueen vuosibudjetti on lähes 900 miljoonaa euroa (yli 50 % kaupungin vuosibudjetista). Tampereen sote-palveluiden erikoisuutena mainittakoon Oriveden ja Tampereen välinen yhteistoiminta-alue, eli yhteisvastuu tiettyjen sote-palveluiden järjestämisestä sekä yliopistollisen sairaalan sijoittuminen Tampereelle.

SOTE-UUDISTUKSEN ETENEMINEN TAMPEREELLA JA PIRKANMAALLA

Suomessa on tehty sote-uudistusta jo usean vuoden ajan, mutta hallitus toisensa jälkeen on epäonnistunut uudistuksen läpiviennissä. Kaikkien uudistuksen perusajatuksena on ollut siirtää vastuuta sote-palveluista laajempien hartioiden varaan, jotta palvelujen tarjoaminen on mahdollista tasalaatuisesti ja kustannustehokkaasti kaikkialla Suomessa.

Viime hallituskaudella Pirkanmaalla tehtiin erittäin ansiokasta sote-uudistustyötä laajalla rintamalla. Pirkanmaan maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelu päättyi kuitenkin muiden maakuntien tavoin hallittuun alasajoon syksyllä 2019. Sote-uudistustyön suunnittelu aloitettiin keväällä 2019 taas lähes alusta alkaen uuden hallituskoalition toimesta. Nykyisen uudistustyön onnistuessa kuluvan hallituskauden aikana myös Tampereen sote-palvelutoiminta muuttuu laajalti.

Kourallinen viime hallituskauden uudistustyön toimintamalleista jäi kuitenkin elämään kaupungin sote-palveluihin. Yksi näistä oli Ikäneuvo-kärkihanke. Hankkeessa kehitettiin Pirkanmaalle yhteinen ikääntyneiden neuvonnan ja asiakasohjauksen toimintamalli. Sosiaali- ja terveysministeriö rahoitti toimintamallin kehittämistä hallituksen kärkihankkeesta "Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa" (I&O).

Hankkeen tavoitteena oli maakunnallisen neuvonnan ja asiakasohjauksen toimintamallin lisäksi kehittää neuvontaa, ohjausta ja koordinoitua tukevia työkaluja ja menetelmiä. Tärkeänä tavoitteena oli tukea ikäihmisten kotona asumista, arjessa selviytymistä ja kuntoutumista, ja luoda vaikuttava sekä

toimiva iäkkäiden palveluverkosto. Hankkeen tavoitteiden toteutumisessa hyödynnettiin ja edelleen kehitettiin olemassa olevia kuntien hyviä käytäntöjä sekä luotiin uusia toimintatapoja yhteisillä kokeiluilla.

Hankkeen myötä Pirkanmaalla 16 kunnassa on nyt yhteinen ikäihmisten neuvonnan ja asiakasohjauksen toimintamalli, jonka ansiosta ikäihminen tai hänen omaisensa saa yhdestä paikasta tarvitsemansa avun. Valtaosa yli 75-vuotiaista pirkanmaalaisista on tällä hetkellä Ikäneuvo-toiminnan piirissä. Pirkanmaalla on otettu käyttöön myös ikäihmisten neuvontapuhelin. Lisäksi eri puolilla Pirkanmaata on avattu ikäihmisten kohtaamispaikkoja, lähitoreja, joista saa kasvokkain monipuolista neuvontaa ja ohjausta.

Tampereella lisäksi lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) kärkihankkeen toimintatapoja on otettu käyttöön perustoiminnassa. LAPE-hankkeen tavoitteena oli, että jatkossa koko maakunnan alueella asuvat lapset, nuorten ja perheet saisivat tukea ja apua varhaisemmassa vaiheessa ja ilman palvelusta toiseen pompottamista.

KUNTALAISTEN JA YHTEISTYÖTAHOJEN KANSSA TEHTÄVÄSSÄ YHTEISTYÖSSÄ VIELÄ KEHITETTÄVÄÄ

Sote-palveluita tarjoaa Tampereella moni eri taho. Päävastuu palvelutarjonnassa on kaupungin omalla tuotannolla. Tämän lisäksi palvelutarjoajia voivat olla palveluista riippuen yksityisen sektorin toimijat (esim. yritykset tai säätiöt) tai sote-alan järjestöt ja muut kolmannen sektorin toimijat (esim. järjestöt ja seurakunnat). Suurin yksittäinen sote-palveluntuottaja Tampereella on Pirkanmaan Sairaanhoidopiiri (PSHP), joka tuottaa kaupungille mm. ensihoito- ja päivystyspalvelut, erikoissairaanhoidon sekä kehitysvammaisten laitoshoidon palvelut

Laajasta palvelutarjonnasta ja myös niiden monipuolisesta tuottajatahoista johtuen syntyy valtava palveluverkosto ja useita erilaisia palveluketjuja, joiden yhteensovittaminen on haasteellista. Kuntalaisen näkökulmasta edessä on usein palveluviidakko, jonka läpikäymiseen tarvitaan uskallusta ja voimavaroja, jopa päättäväisyyttä. Tampereen kaupungissa tulisi panostaa enenevässä määrin erilaisten palvelu- ja hoitoketjujen systemaattiseen kehittämiseen. Myös ammattilaiset tarvitsevat tätä kehitystyötä, jotta he tunsivat kaikki tarjolla olevat palvelut ja voisivat hyödyntää kaikki niiden tuomat eri mahdollisuudet asiakkaan tarkoituksenmukaiseen eteenpäin ohjauksessa. Palve-

lujen kehittämisen rinnalla myös sisäiseen viestintään ja koulutukseen tulisi panostaa nykyistä enemmän.

Tampereella ikäihmisten määrä on kasvussa sekä luontaisen ikääntymisen mutta myös muuttoliikkeen vuoksi. Ikäihmiset tulisi huomioida erityisesti tätä palveluverkostoa ja niiden nivelkohtia rakennettaessa. Lisäksi sote-palveluita käytetään usein sairaana, jolloin kenenkään palveluita tarvitsevan voimavarat eivät ole parhaimmillaan. Tämä asiakkaiden näkökulma tulee huomioida sote-palveluiden kehittämisessä ja suunnittelussa jo hoitoon ohjauksen osalta.

Kuntalaisilta saatava palaute on erittäin tärkeää palveluja kehitettäessä. Saatuja palautteita seurataan kaupungin hallinnossa jo nyt säännöllisin väliajoin, mutta sen laatu vaihtelee vaihtuvien mittarien sekä myös annetun palautemäärän vähäisyyden takia.

Palautetta tulisi pystyä antamaan kaikista käytetyistä palveluista mahdollisimman helposti ja samalla mittarilla mitattuna. Palautteen keruussa kannattaa hakea esimerkkejä yksityisiltä terveyspalveluista tuottavilta tahoilta, jotka hyödyntävät palautteita aktiivisesti toiminnassaan. Asiakaspalautteen keruussa reaaliaikaisen palautteen anto toimintapaikassa on vielä alkutekijöissään ja tekstiviestipalaute on käytössä vain joissakin palveluissa. Yleisin palautteen antamisen sykli on myös pitkä, pahimmillaan vuoden. Tampereella palautteen keruun kehittämisessä on oikea tahtotila, mutta palautteen keruutapoihin ja palautteen parempaan hyödyntämiseen tulisi yhä kiinnittää lisähuomiota.

ASIAKAS TARVITSEE PALVELUNTARJOAJALTA AVUN HETI ENSI KONTAKTILLA

Kuntalaisen tarvitessa sote-palveluita tulee avun löytäminen olla helppoa ja ensikontaktin saaminen nopeaa. Näin toimiessa yksilö tulee kuulluksi ja hänestä tuntuu, että palveluprosessi lähtee heti käyntiin.

Suomalaiset ovat tottuneet pärjäämään, ja erityisesti miehet hakevat apua omiin haastaviin elämäntilanteisiinsa viiveellä. Tästä myöhäisestä kontaktoinnista johtuen yksilön jaksaminen saattaa olla heikkoa ja haasteet moninaistuneet. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää saada matalan kynnyksen apua. Palveluihin tulisi päästä ohjautumaan useiden eri kanavien kautta; puhelimella, verkkosivuilta ja lähipalvelupisteiltä.

Yhden luukun malli, jossa asiakas ottaa yhteyttä kertaalleen, on asiakkaalle toimivin palvelutapa. Operatiivisen organisaation vastuulla on ohjata asiakas eteenpäin oikealle taholle ilman ylimääräisiä yhteydenottoja tai ajanvarauksia. Ammattikielellä puhutaan toimivasta asiakasohjauksesta, jota voidaan edistää keskittämällä palvelua yhteen toimipisteeseen. Keskittäminen tuo ammattilaisille tutuksi lisäksi moniammatillisen tiimityöskentelyn sote-palveluissa, jota on edistettykin Tampereella esimerkiksi esim. suun terveydenhoidon palveluissa. Keskittämistoimia tulee jatkaa tarkoituksenmukaisesti.

Palvelutarjontaa tulisi yhä parantaa laajentamalla sote-palveluiden nykyisiä aukioloaikoja. Esimerkiksi perheellisille työssäkäyville vanhemmille on erittäin tärkeää hoitaa sote-palveluita myös virka-ajan ulkopuolella. Ydinperheen lisäksi palveluiden tarve voi olla omien vanhempien osalta ajankohtaista. Myös nuorten näkökulmasta aamuun sijoittuvien palveluiden sijasta tulisi pystyä hyödyntämään nykyistä paremmin myöhäiset iltapäivän tunnit kaikilla palveluiden tasoilla. Tässä aukioloaikojen laajentamisessa Tampereella on otettu vasta ensiaskeleita. Laajennustyötä tulisi jatkaa kiihtyvällä tahdilla ja kohderyhmien tarpeita kuunnellen. 24/7-yhteiskunnassa vähintäänkin avun pyyntö tulisi olla mahdollista jättää koska vaan, vaikkakin vastauksia saisi vain arkipäivisin.

ENNALTAEHKÄISYN HYÖDYT KÄYTTÖÖN

Sote-palveluissa pääpaino on useasti hoidollisissa toiminnoissa. Tämä on täysin ymmärrettävää erityisesti inhimillisestä näkökulmasta katsottuna. Kuntalaiset ja kuntapäättäjät tulisi saada kuitenkin ymmärtämään ennaltaehkäisyn laajat hyödyt. Lisäksi heidän tulee ottaa vastuuta aiheesta, jolloin kunnan sote-palvelut tukevat yksilön terveyttä ja hyvinvointia monipuolisesti.

Ennaltaehkäisyä tulisi tehostaa esimerkiksi elintapaohjauksen saralla (liikunta, ravitsemus ja uni). Tarjottavat palvelut tulisi olla yksilön arkeen räätälöityjä ja monipuolisia. Yksilön motivointiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Palveluja tulisi toteuttaa eri kanavissa, myös digitaalisesti. Elintapaohjauksen palvelut voivat olla ohjattuja yksin tai pienryhmissä sekä täysin itsenäisesti toteutettavia.

Kuntien tehtävänä olisi ohjaamisen lisäksi huolehtia palvelutarjottimien rakentamisesta, johon koottaisiin kaikki elintapaohjauksen eri palvelut ja tahot. Palveluiden käytöstä tulisi tehdä myös merkintä yksilön terveystietoihin, jotta seuraava ammattilainen pystyy tutustumaan henkilön palveluhistoriaan ja jatkamaan saumattomasti elintapaohjausprosessia. Potilasjärjestöjen ja

muiden yleishyödyllisten yhteisöjen tuomat mahdollisuudet (esim. vertais-tuki) tulee linkittää näkyvästi palveluihin. Useiden eri ammattilaisten kouluttaminen elintapaohjauksen edistämiseen jo perustasolla (esim. AMK, yliopistot) tulisi olla valtakunnallinen tapa toimia, uusi normaali.

Elintapaohjauksen kehittämistä edistettiin vahvasti edellisen hallituskauden aikana hyvinvointi ja terveys -kärkihankkeen toimesta 11 sairaanhoitopiiriin alueella, myös Pirkanmaalla VESOTE-hankkeen toimesta.

Kärkihankkeen tulokset olivat innovatiivisia ja vaikuttavia, mutta valitettavasti usean sairaanhoitopiiriin alueella lyhytaikaisia. Tämä, kuten monet muutkin kärkihanketoimet, päättyivät hallituskauden muuttuessa. Pätkittäisyys on valitettavan tuttua toimintaa suomalaisessa yhteiskunnassa politiikan rytmii-kasta ja hanketoiminnan kausiluontoisuudesta johtuen. Kehittämisen jälkeen uusien toimintatapojen juurtumiseen ei jää aikaa eikä resursseja.

Tampereella on puhuttu viime aikoina paljon huumehoidon toimivuudesta. On tärkeää, että hoidon saatavuuteen, henkilökohtaiseen räätälöintiin ja monipuolisuuteen (esim. psykososiaaliset palvelut) ja oikea-aikaisuuteen kiinnitetään huomiota. Mutta on myös todella tärkeää panostaa päihteiden ennaltaehkäisyyn, jottei hoidon polulle tarvitse alun alkaenkaan päätyä. Tällai- sessa tilanteessa ennaltaehkäisyn toimet niin perusopetuksessa kuin toisella asteella sekä nuorisopalveluissa ovat erittäin merkityksellisiä.

Ennaltaehkäisyn tulisi olla ajassa elävää, nuoria puhuttelevalla tavalla toteu- tettua sekä myös monitahoista, eli usealla tasolla samanaikaisesti esille nousevaa. Tampereella päihdetyöhön tulisi ottaa mukaan vahvemmin myös vanhemmat jo pienlapsivaiheessa. Lisäksi tapahtumajärjestäjät, kuten festi- vaalijärjestäjät ovat osa ennaltaehkäisyn ketjua. Tämä ennaltaehkäisyn onnis- tuminen vaatii erittäin laajaa yhteistyötä kunnan eri palvelualueiden amat- tilaisten välillä. Meillä kaikilla on vastuuta lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämässä. Tärkeintä on puuttua rohkealla ja matalalla kynnyksellä varhai- sessa vaiheessa kaiken tasoiisiin päihdehaasteisiin.

EI UNOHDETA KUNTOUTUKSEN MERKITYSTÄ

Sairauden hoitamisen päättyessä kuntoutuksen tulisi alkaa suunnitel- lusti. Sairauden hoito tapahtuu usein erikoissairaanhoidossa. Asiakkuuden päätyttyä siirtymävaihe perusterveydenhuollon pariin tehdään usein omatoi-

misesti. Näissä rajapintavaiheissa yksilöä tulisi auttaa nykyistä paremmin löytämään oikea kuntoutuksen sote-palvelu perusterveydenhuollosta. Henki- lökohtaisen ohjausavun turvin välttyisimme turhilta kontaktoinneilta väriin palveluihin. Näin toimien lyhennämme kuntoutusvaihetta, eikä kukaan ole väliinputoaja palveluketjussa.

Konkreettisia esimerkkejä hoito-kuntoutuskierteistä näkee usein ikäih- misten parissa. Ikäihmiset mm. vaihtavat paikkaa päivystyksen, väliaikaisen vuodeosaston sekä kodin välillä. Erilaisten välimuotopalveluiden kehittämisen tarve on Suomessa tässä kohtaa suurta juuri ikäihmisille. Kaikille kuntoutujille tulisi kehittää asiakasohjausprosesseja useissa eri sote-palveluissa.

Kuntoutusprosessin kehittämisen seurauksena kevennämme sote-palveluiden kuormaa, parannamme kustannustehokkuutta toiminnassamme ja paran- namme myös potilaiden ja heidän läheistensä hyvinvointia mm. lisäämällä heidän turvallisuuden tunnettaan.

DIGITALISAATION HYÖDYT TÄYSIMÄÄRÄISESTI KÄYTTÖÖN

Yhteiskuntamme kaipaa digitalisaation nykyistä parempaa hyödyntämistä myös sote-palveluissa. Tarvitsemme palveluiden kehittämiseksi monipuolisia digitalisaation muotoja. Lisäksi uusien digitaalisten palvelumuotojen käyttäjä- kynnystä sekä asiantuntija että asiakaspuolella tulisi systemaattisesti vähentää.

Digiloikka ja myös hyvinvointiteknologiassa otettavat edistysaskeleet näkyvät väijäämättä monipuolisessa palvelutarjonnassamme tulevaisuudessa perin- teisen lähipalvelun rinnalla. Näkemykseni mukaan palveluita tulee tulevaisuu- dessa tarjota usealla eri tavalla toteutettuna – osittain jopa päällekkäin. Sama monikanavaisuus pätee myös sote-palveluista viestimiseen, joka on myös todella tärkeätä sote-palveluiden kehittämistyötä. Digipalveluiden kehittämistä ei tulisi nähdä uhkana, vaan mahdollisuutena kehittää palveluprosessejamme. Palve- lujen kehittämisen vastuuta tulisi jakaa ja myös ottaa laajalti sote-palveluissa.

LAADUKAS JOHTAMINEN ON YKSI KEINO AUTTAA HENKILÖSTÖÄ JAKSAMAAN

Hyvän johtamisen tuloksena Tampereella on mahdollista kehittää yksikköjen toimintaa sekä vähentää melko korkeita henkilöstön sairauspoissaolomääriä.

Tampereen kaupunki tarvitsee lisäksi tulevaisuudessa positiivista työnantajimagoa kasvunsa takia. Erityisesti sote-alan ammattilaisista on jatkuva pula. Työnantajaimagoon vaikuttavat hyvän johtamiskulttuurin lisäksi mm. palkkaus, itsensä kehittämisen ja työuralla etenemisen mahdollisuudet. Henkilökohtaisen kehittymisen mahdollistamisen lisäksi kaupunki tarvitsee myös entistä enemmän ketterää tiedolla johtamista.

Työntekijä itse on usein paras asiantuntija arvioimaan omaa työtään. Työntekijäkokemuksen parantamiseen tulisi panostaa nykyistä enemmän. Työntekijäpalautetta tulee kerätä myös säännöllisesti, ihan kuten asiakaspalautettakin. Toisaalta myös johtajan tulisi säännöllisesti tutustua ruohonjuuritason työympäristöön ja -tehtäviin sekä päivittää täten myös omaa osaamistaan johtamisosaamisensa rinnalla.

Johtamisen muutos valmentamisen suuntaan on nyky-yhteiskunnassa todellisuutta, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö myös alaistaitoja yhä tarvita. Lisäksi tarvitaan yhteinen ymmärrys työn tavoitteesta. Molemminpuolinen luottamus ja kunnioitus auttavat sekä johtajaa että työntekijää onnistumaan ydintehtävässään.

Vuorovaikutustaitojen merkitys nykytyöelämässä sekä kollegoiden että asiakkaiden suuntaan ovat äärimmäisen tärkeitä. Lisäksi korostaisin sitä, että emme unohda missään työvaiheessa yksilöä, joka hakee sote-palveluista apua haasteisiinsa. Lasketaan ammattilaisuuden esirippu kaikissa asiakastilanteissa ja kuunnellaan avun tarvitsijaa herkällä korvalla. Kunnan yksi perustarkoituksesta on palvelujen tarjoaminen sen asukkaille.

HAASTEET RATKOTTAVA KAIKKIALLA SUOMESSA

Kaikkiin sote-palveluihin ja niiden kehittämiseen tuo haasteensa sekä jatkuva kaupungin kasvu että kaupunkilaisten ikääntyminen. Lisäksi sisäilmahaasteet aiheuttavat palvelutarjonnan kehittämiseksi haasteita. Palveluiden suunnittelua varjostaa myös sote- ja maakuntaudistuksen epäselvä tulevaisuus. Myös kuntien taloudellinen tilanne on haasteellinen pohja kehittämiseksi.

Henkilöstötasolla jaksamisen ja johtamisen haasteet aiheuttavat lämpöä tulevaisuuteen. Sote-ala ei ole kaikilta osin kiinnostava tulevaisuuden työpaikka, rekrytointien vaarantuminen huolestuttaa.

Suurin yksittäinen haaste on kuitenkin erilaisten tietojärjestelmien (esim. potilastietojärjestelmät) puutteet. Rajapintojen yhteensopimattomuudet aiheuttavat palveluiden kehittämiseksi erittäin suuria esteitä.

Työsarkaa sote-palveluiden kehittämiseksi siis Suomessa, Pirkanmaalla ja Tampereella riittää. Meidän tulee olla yhdessä avoimia uudistuksille ja tehdä vahvaa yhteistyötä yli palvelu- ja asiantuntijarajojen. Lisäksi maahamme tulisi saada yhteinen tahtotila palveluiden kehittämisen suunnaksi, joka kuitenkin mahdollistaa myös alueellisten tarpeiden tarkastelun.

Sote-palvelujen parantaminen edellyttää pitkäjänteistä ja vaativaa uudistus-työtä. Poliittisilta päättäjiltä vaaditaan asiantuntemuksen lisäksi näkemyksellisyttä ja rohkeutta. Työtä on tehtävä isolla sydämellä paremman tulevaisuuden puolesta meille kaikille sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. ■

Anne-Mari Jussila

PÄIVITETÄÄN TAMPERE!

Jouni Markkanen

Digitalisaatio on ainut keino toteuttaa nykyisen tasoiset, tai sitä paremmat, julkiset palvelut käytettävissä olevilla varoilla. Hyviä askelia on jo otettu. Esitän kirjoituksessani ja yhdellä lomakkeella usealle viranomaiselle ja muille tahoille menevä muuttoilmoitus ovat erinomaisia esimerkkejä toimivista digitaalisista ratkaisuista julkisella sektorilla. Molemmat osoittavat, että eri viranomaisten välinen yhteistyö on mahdollista, kun tahtoa riittää.

Tärkein yhteistyön mahdollistava askel on tiedon liikkuvuuden varmistaminen eri toimijoiden välillä. Esittelen kirjoituksessani muutamia mahdollisuuksia, joita tiedon liikkuvuus tuo. Lisäksi tekstissä perustellaan se, miksi pdf-lomakkeiden käyttäminen julkisella sektorilla tulisi kieltää.

TIETO LIIKKEELLE

Tiedon liikkuvuus julkisen ja yksityisen sektorin välillä mahdollistaa esimerkiksi terveydenhuollossa siirtymisen korjaavista toimenpiteistä ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin.

Kun saamme tiedon liikkeelle, jokaisen tamperelaisen täytyy kirjata omat henkilötietonsa ainoastaan kerran kaupungin järjestelmään. Kaikki kaupungin virastot saisivat tarvittavat tiedot henkilön tunnistautuessa esimerkiksi ajanvaraukseen. Aikaa säästyy ja samalla vältetään myös mahdollisilta virheiltiltä.

Kun älyrannekkeen keräämä terveystieto annetaan lääkärille käyttöön, on helppo havaita korjaustarpeet henkilön elämäntavoissa. Esimerkiksi liikuntareseptin hyödyntämiselle syntyy täysin uusia mahdollisuuksia. Kakkostyyppin diabeteksen hoitoon olisi esimerkiksi mahdollista rakentaa omavastuuta pienentävä kannustinjärjestelmä. Tämä olisi mahdollista tilanteissa, joissa olisi laskennallisesti helppo osoittaa se, kuinka liikuntareseptin noudattaminen madaltaa terveydenhuollon kustannuksia selvästi enemmän yhteiskunnan näkökulmasta, kuin omavastuun alennus vähentää kunnan saamaa omavastuukorvausta. Muitakin mahdollisuuksia löytyy valtavasti. Ennen kuin saamme nämä mahdollisuudet käyttöömmä, on tiedon liikkuvuudelle luotava alusta.

TARVITSEMME HYVINVOINNILLE OMAN OHJAUSJÄRJESTELMÄN

Meillä on toimivia asiakashallinta- (CRM) ja toiminnanohjausjärjestelmiä (ERP). Miksi ei yhtään toimivaa hyvinvoinnin ohjausjärjestelmää?

Yritykset seuraavat asiakkuuksiaan uskomattoman tarkasti eri asiakashallintajärjestelmien (CRM) kautta ja mukauttavat omaa toimintaansa tarkasti asiakkaista tai laajemmin koko markkinasta kerätyn datan perusteella. Toiminnanohjausjärjestelmillä (ERP) puolestaan otetaan ylimääräiset minuutit pois tuotantoprosessista ja varmistetaan maksimaalinen tehokkuus, jotta tuotteiden hinnat ovat maltilliset ja omistajille jää voittoa jaettavaksi. Miksi samaa logiikkaa tiedon hyödyntämiseen ei käytetä ihmisten hyvinvoinnista huolehtimiseen?

Meillä on jo kaikki tarvittava tieto olemassa, mutta se on jakaantunut useisiin eri paikkoihin julkisella ja yksityisellä sektorilla. Tällä hetkellä tieto esimerkiksi neuvolan, päiväkodin, koulujen ja terveydenhuollon välillä liikkuu todella rajatusti. Tieto tulee saada ihmisten käyttöön, jotta voimme tarjota ihmisille työkalut oman hyvinvointinsa ylläpitoon ja parantamiseen.

Tarvitsemme julkisesti hallitun hyvinvoinnin ohjausjärjestelmän (Human Wellbeing Plannin, HWP), johon keskitetään terveyteen liittyvä tieto saatavilla olevista tietolähteistä. Tietoa hyödynnetään ihmisen hyvinvoinnin parantamiseen sekä omatoimisesti että sosiaali- ja terveydenhuollon tukemana. Halukkaat toimijat voisivat rakentaa rajapinnan, josta yksityisen sektorin tieto on haettavissa suoraan järjestelmään. Esimerkiksi kanta-asiakkuudelle ja terveystietoja keräävän älykellon hankinnalle tulee lisäperusteita, kun molemmat tukevat omaa kokonaishyvinvointia.

MIHIN HWP-JÄRJESTELMÄÄ VOISIKAAN KÄYTTÄÄ?

Sähköiset ratkaisut tuovat uusia mahdollisuuksia esimerkiksi mielenterveysongelmien tunnistamiseen. Yhteen taustajärjestelmään kirjattavat herätteet esimerkiksi pienistä haasteista mielenterveyden puolella voisivat kertautumisen kautta aiheuttaa sosiaali- ja terveydenhuollolle hälytyksen, joka vaatii inhimillisen välitarkastuksen. Näin ihmisen kokonaistilanteen kartoitus saataisiin tehtyä hyvissä ajoin ennen ongelmien kärjistymistä. Varhainen puuttuminen on sekä inhimillisesti, että yhteiskunnallisesti järkevää.

Myös muita terveydenhuollon uudistuksia voidaan tehdä hyvinkin nopealla aikataululla. Esimerkiksi etävastaanotto on välttämätöntä ottaa laajasti käyttöön. Nykyinen toimintamalli, jossa flunssaan haetaan sairaslomaa terveyskeskuksesta, on vain ja ainoastaan typerä. Sairastunut ihminen tartuttaa terveyskeskuksissa pahimmillaan myös muita. Samalla liikkuminen vain pahentaa tautia, kun tärkein hoito on usein pelkkä lepo. Nykymalli maksaa jatkuvasti ihmishenkiä.

Meidän on luotava joustavat etähoitomenetelmät, joita useissa kunnissa on jo käytössä. Videovastaanotolla on helppo todeta esimerkiksi flunssan oireet ja myöntää muutaman päivän sairausloma. Jos etävastaanotto ei riitä, sovitaan suora vastaanottoaika, jolloin välttyään jonottamiselta sekä potilaan kuormittamiselta odottamisella.

PDF-DOKUMENTIT ON KIELLETTÄVÄ

Ajatelkaa tilanne, jossa verkkokauppa toimisi pdf-lomakkeilla. Asiakkaan tulisi täyttää lomake täysin oikein, jotta tilaus olisi edes mahdollista. Jos lomakkeessa on virheitä, lomake palautuu asiakkaalle sen jälkeen, kun kaupan myyjä on lukenut lomakkeen ja huomannut virheen. Kun lomake on vihdoin oikein täytetty, myyjä hoitaa erikseen laskun asiakkaalle ja valmistelee toimituksen.

Jos joku verkkokauppa toimisi kuvatulla tavalla, se olisi hyvin nopeasti konkurssissa. Miksi siis julkinen sektori toimii hyvin usein juuri yllä kuvatulla tavalla?

Julkisella sektorilla on käytössä valtava määrä pdf-lomakkeita, jotka täytetään verkossa, printataan ja allekirjoitetaan. Pahimmassa tapauksessa verkossa täyttäminen on mahdotonta. Usein lomakkeet on lähetettävä viranomaiselle joko postitse tai sähköpostilla.

Nykyinen toimintamalli on altis virheille. Yksi näppäilyvirhe lomakkeella tai jonkin kohdan unohtaminen voi esimerkiksi pidentää kaavoitusprosessia merkittävästi. Kun virhe huomataan, kuntalaiselle ilmoitetaan virheestä ja koko hakemuksen saattaa joutua tekemään kokonaan uudelleen.

Lomakkeet ovat ongelma myös työntekijöiden näkökulmasta. Lomakkeet vaativat manuaalitarkastuksen, jossa kirjatut tiedot käydään kohta kohdalta läpi. Siksi lomakkeet eivät ole työn tehokkuudenkaan kannalta järkeviä.

Pdf-lomakkeet tulisi kieltää julkisessa hallinnossa. Ne tulee korvata verkkolomakkeilla, jotka automaattisesti ilmoittavat, jos henkilö on kirjaamassa virheellistä tietoa.

Tampereen tulee ottaa etunoja ja muuttaa kaikki pdf-lomakkeet sähköisiksi avustaviksi lomakkeiksi, joita ei saa lähetettyä, mikäli lomake on virheellisesti täytetty. Tarvittavat henkilötiedot saadaan noudettua suoraan kaupungin rekisteristä ja kuntalaiselle jää ainoastaan uusien tietojen syöttäminen.

Samalla saamme automatisoitua hakemusten hyväksymisprosessin lähes täysin. Toki poikkeustapauksia tulee varmasti vastaan ja manuaalikäsitteilyä tarvitaan jatkossakin, mutta erityiskäsittelyä tarvitaan harvemmin. Samalla kaupungin työntekijöiden työpanosta voidaan ohjata nykyistä enemmän sellaiseen työhön, jossa tarvitaan ihmisten panosta. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa työtä saadaan lisää auttavaan työhön, jossa ollaan kasvo-
tusten, puhelimella tai verkkotyökaluja käyttäen livekontaktissa kuntalaisten kanssa.

Yhden hakulomakkeen on riitettävä esimerkiksi eri viranomaisilta haettavaan tapahtuman järjestämiseen. Tiedon täytyy liikkua automaattisesti suoraan kaikille asiaa käsitteleville viranomaisille ja lupakäsittelystä tulee tehdä pääosin automaattista. Ainoastaan poikkeustapauksissa tarvitaan manuaalikäsitteilyä, mikä mahdollistaa lupien saannin usein heti hakemuksen jättämisen jälkeen.

TIETO KÄYTTÖÖN PÄÄTÖKSENTEOSSA

Tällä hetkellä päätökset tehdään lähes aina vajaaseen tietoon perustuen ja tekemällä parhaita mahdollisia arvauksia. Meillä on jatkuvasti enemmän mahdollisuuksia tiedon hyödyntämiseen päätöksenteossa. Esimerkiksi liikennesuunnittelua voidaan jo toteuttaa pitkälti seuraamalla ihmisten käyttäytymistä lähes reaaliajassa.

Tulevaisuudessa lähes kaikki päätökset on mahdollista tehdä ihmisten käyttäytymistä seuraten ja ennakoiden, kun tiedämme tavoitteen, johon pyrimme. Koneoppivat järjestelmät tarjoavat vastauksia, kun osaamme syöttää tarvittavan datan järjestelmään ja esitämme oikeat kysymykset. Meidän tulee kulkea tavoitetta kohti päämäärätietoisesti, yhteiskuntamme perusarvoja kunnioittaen. Mahdollisuudet ovat valtavat, kun voimme ratkoa datan perusteella

keinoja aina diabeetikon optimaalisesta sokeritasapainosta ilmastonmuutoksen pysäyttämiseen.

Tampereen tulee olla tiiviissä yhteistyössä kansallisten toimijoiden ja toisten kuntien kanssa, koska julkisten ratkaisujen ja tiedon yhteentoimivuus on välttämätöntä. Samalla säästämme kehittämisen resursseja, kun eri kunnat ja valtio voivat jakaa vastuuta ratkaisujen kehittämisessä. Meillä on riittävät tekniset keinot käytössä. Kyse on vain ja ainoastaan tahdosta. ■

Jouni Markkanen

JOHTOPÄÄTÖKSET: KAUPUNGIT KORONAN JÄLKEEN

Sini Ruohonen

Kädessäsi tai ruudullasi on kirja, jossa on visioitu Helsingin, Oulun, Tampereen, Turun tai Vantaan tulevaisuutta. Teokset toimivat matkappaina Suomen suurimpiin kaupunkeihin. Viiden kirjan sarjana ne avaavat ainutlaatuisen näkymän suomalaisen kaupunkipolitiikkaan historiallisena vuotena 2020.

Kuten saatesanoissa todettiin, lähes kaikki kirjoitukset laadittiin juuri ennen koronan aiheuttamaa yhteiskunnallista mullistusta. Tekstit eivät kuitenkaan ole vanhentuneet kevään edetessä – päinvastoin. Ne osoittavat, kuinka kestäväällä pohjalla kirjoittajien ajattelu kotikaupunkiansa tulevaisuudesta on.

Yli 50 kirjoittajan näkemyksistä on syntynyt tämä johtopäätösluku, joka on kaikkien kirjojen yhteinen.

MITÄ ON KAUPUNKIPOLITIikka? MIKÄ ON KAUPUNKIVISIO?

Keskustelemme kaupunkipolitiikasta usein valtioneuvoston näkökulmasta. Lain-säädäntö ja valtiosuukien jako asettavat toki selkeät raamit sille, mitä kaupungeissa tehdään. Mutta paljon myös jää oman harkinnan varaan; millai-siin palveluihin panostetaan, miten houkutellessa yrityksiä, mihin investoinnit kohdennetaan ja kuinka talousvastuuta kannetaan?

Kaupungeissa toteutetaan liikkumisen ratkaisuja, tuotetaan kasvatusta ja koulutusta, huolehditaan terveydestä, rakennetaan uutta, korjataan vanhaa ja luodaan lukemattomia vapaa-ajan mahdollisuuksia.

Kaupunkipolitiikka pitäisi nähdä yhteiskunnallisena vaikuttamisena, jota tehdään kaupungeissa. Usein myös koko kaupunkiseudulla. Eikä pelkästään valtuustoissa tai lautakunnissa, vaan myös yhdistyksissä ja yhteisöissä, yrityksissä ja korkeakouluissa. Unohtamatta kansallisia ja kansainvälisiä verkostoja.

Kaupunkivisioiden tekemiseen pitäisikin osallistua poliittisten päättäjien ja virkavalmistelijoiden lisäksi pitkä lista muitakin toimijoita. Toivottavasti kirjat rohkaisevat osallistumaan visiointiin. Ehkä joku myös innostuu lähtemään mukaan politiikkaan.

MEGATRENDIEN MERKITYS KASVAA

Kaupungit kilpailevat kasvusta. Vain kasvavat kaupungit ja kaupunkiseudut pystyvät vastaamaan siitä, että palvelut toimivat ja kehittyvät tulevaisuudessa. Onnistumista mitataan asukkaiden määrällä ja tyytyväisyydellä, yritystoiminnan ja työllisyyden luvuilla ja esimerkiksi yliopiston houkuttelevuudella. Pärjätäkseen kansallisessa ja kansainvälisessä kilpailussa, kaupungin on oltava vetovoimainen, elinvoimainen ja pitovoimainen.

Kilpailussa menestyminen on aina suhteellista – mikä kaupunki pärjää paremmin kuin toinen? Koronan myötä kilpailutilanne on kuitenkin kaupungeille sama jopa globaalisti. Ensin nyt kevään ja kesään 2020 akuutissa poikkeustilassa. Hetken päästä myös talouskriisin selättämisessä.

Myös megatrendit ovat globaaleja. Useimmissa länsimaissa tulevaisuuden mahdollisuudet ja haasteet kietoutuvat samoihin virtauksiin. Kaupungistuminen, digitalisaatio, väestön ikääntyminen ja kestävä kehitys vahvistuvat koronan aikana ja sen jälkeen.

Miltä kaupunkien visiot näyttävät megatrendien valossa?

KAUPUNGISTUMINEN – MISTÄ VETOVOIMA SYNTYY?

Kaupungeista löytyy työtä ja toimeliaisuutta, joten ne houkuttelevat ihmisiä ja yritystoimintaa. Saavutettavuus, verkostot, osaamispääoma ja alustatalouden mahdollisuudet ovat kaupunkien vahvuuksia. Koronan aiheuttama poikkeustila on osoittanut innovaatioiden merkityksen. Taantumasta nousmiseksi tarvitaan uutta liiketoimintaa, uusia toimintamalleja.

Teija Ruokamo kiteyttää kaupungin omaleimaista historiaa ymmärtäen *Huomisen Oulu* -kirjassa, mistä kaupungin kasvustrategia syntyy: ”Nyt emme vie tervaa vaan osaamista, palveluita ja innovaatioita.”

Kaupungistumisen ydintä on osaamisen keskittyminen – puhutaan osaa-misklustereista, joissa on huomioitu alueelliset erityisvahvuudet. Tripla Helix -mallissa kaupungin, korkeakoulujen ja yritysten yhteistyö on tiivistä ja vaikuttavaa.

Osaaminen perustuu lasten ja nuorten koulutukseen. Kasvatustyön ja opetuksen merkitys nousevat esiin kaikissa kirjoissa. Leena Kostiainen perustelee *Menestyvä Tampere* -kirjassa erinomaisesti, kuinka resurssit tulisi kohdentaa universaaleihin peruspalveluihin, joita ovat neuvolat, varhaiskasvatus ja peruskoulu. Niiden kautta saavutetaan kaikki ikäluokan lapset ja nuoret.

Kaupunkien vetovoimaisuus syntyy myös mahdollisuudesta voida hyvin. Ulkoilua, liikuntaa, kulttuuria ja tapahtumia. Kaupungit mahdollistavat asukkailleen ja matkailijoille kiinnostavaa tekemistä ympäri vuoden. Millaisia palveluja tarvitaan? Miten resursseja lisätään uusilla kumppanuuksilla yritysten ja järjestöjen kanssa?

DIGITALISAATIO – VALLANKUMOUKSELLINEN VOIMA

Digiloikkaa on koronan myötä otettu kouluissa ja monissa vapaa-ajan palveluissa – välttämättömyydestä on tullut hyve. Toivottavasti poikkeustila on ponnahtauslauta uudenaikaiseen toimintakulttuuriin. Onnistunut digitalisaatio parantaa palvelujen saatavuutta ja tuo kustannussäästöjä.

Jouni Markkanen kirjoittaa *Menestyvä Tampere* -kirjassa erittäin osuvasti muun muassa siitä, miksi pdf-dokumentit tulisi julkishallinnossa kieltää. Ja mitä tulisi niiden tilalle. Muutosvastaisuus on hallinnon perusvirtaus, jonka korjaaminen on poliitikkojen tehtävä.

Digitalisaatio vaatii hallinnolta monialaisuutta. Kuinka kaupunkien organisaatiot matriiseineen taipuvat siihen, että toimialojen välillä tieto liikkuu ketterästi? Miten järjestelmähankintoihin saadaan riittävää osaamista? Osataanko tunnistaa se, että IT-ala kehittyi nopeammin kuin mikään muu sektori?

Yritykset ovat monesti julkishallintoa ketterämpiä. Monet yritysmaailmasta kuntapolitiikkaan nousseet ihmettelevät hallinnon hitautta ja kankeutta. Esimerkiksi lean-mekanismien hyödyistä kaupungin toiminnoissa kertoo osuvasti Mia Nygård *Helsinki* -kirjassa.

Usein saa kuulla, kuinka verkkopalvelujen rinnalla tulee ylläpitää fyysisiä asiointimahdollisuuksia tasavertaisuuden nimissä. Poikkeustilan jälkeen on kriittisesti arvioitava kaikki paperiset palvelumuodot ja lopetettava niistä ne, jotka todistetusti hoituvat yhtä lailla ellei jopa paremmin digitaalisissa ympäristöissä. Palvelupisteissä tulee olla päätelaitteet ja opastusta tarvitsijoille.

Koulujen opetuksen muuttuminen lennossa verkkovälitteiseksi on ollut taidon näyte kaupungeilta. Ne ovat toimenpanneet sutjakkaasti sen, mitä valtiovalta on edellyttänyt. Jo hyvän aikaa on esitetty, että etäopetus mahdollistaisi nykyistä laajemman ainevalikoiman kouluissa. Kevät etäkouluissa osoitti, että valmiudet ovat jo olemassa.

VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN

Väestön ikääntyminen asettaa monenlaisia vaatimuksia niin palveluille, liikkumiselle kuin asumiselle. Seniorit tulisi nähdä myös toimintakykyisinä yhteiskunnallisina osallistujina, koska monesti eläköitymisen jälkeen on vielä useita vuosia mahdollisuuksia osallistua järjestötoimintaan tai muuhun työhön yhteiseksi hyväksi. Kaupungeissa toimeliaisuuteen on paljon mahdollisuuksia.

Korona ei sinänsä vaikuta ikääntymisen trendiin, mutta ei myöskään poista tätä koko väestöä kohtaavaa uutta tilannetta. Ikääntymisestä syntyy lisääntyvien tarpeiden rinnalla myös ns. poisvalintojen ja muuntautumisen vaade. Kun syntyvyys laskee ja lapsia on vähemmän, päiväkoteja ja kouluja pitää karsia. Kasvavissa kaupungeissa tilanne on toki helpompi kuin muissa kunnissa.

Helsinki-kirjassa Seija Muurinen ja Sirpa Asko-Seljavaara pohtivat, kuinka nyt nousussa olevat trendit ovat itseasiassa uusvanhoja ja sopivat hyvin ikäihmisille: yhteisöllisyys ja kiertotalous ovat tuttuja elämäntapoja vuosikymmenten takaa.

Sosiaali- ja terveystalouden merkitys hyvinvointiyhteiskunnan selkärangana on konkretisoitunut koronakeväänä. Hoidon resurssointi, henkilökunnan riittävyys, sairaanhoitopiirien rooli ja kaupunkien oman toiminnan merkitys ovat kaikki nousseet uutisoinnissa nyt esiin.

Kun sote-uudistusta valmistellaan, tulee kaupunkien näkemykset ottaa huomioon. Miten kaupungeissa tehtävä ennaltaehkäisevä työ hyvinvoinnin eteen otetaan huomioon sote-rahoituksessa? Millainen järjestelmä on asiakkaan kannalta sujuva ja samalla kustannustenjaon näkökulmasta oikeudenmukainen? Mitä heikkouksia ja vahvuuksia korona on nykymallissa tuonut esiin? Ainakin sen, että sote-alan korkean tason asiantuntijuutta löytyy muualtakin kuin valtion virastoista. Tätä joukkoa tulisi kuunnella tarkoin.

Pentti Huovinen antaa konkreettiset eväät sote-uudistuksen toteuttamiselle suurimmissa kaupungeissa Ainutlaatuinen Turku -kirjassa. Ikääntyvien palvelutarpeen arviointi on avainasemassa siinä, että palvelut kohdentuvat oikein ja oikea-aikaisesti ja että niitä voidaan myös mallintaa ja ennakoita, mikä tuo kustannussäästöjä.

Sote-uudistus kytkeytyy vahvasti väestön ikääntymiseen ja myös kaupunkien roolin kasvamiseen. Ratkaisu vaikuttaa oleellisesti niin asukkaiden hyvinvointiin, palvelujen tasoon ja saatavuuteen kuin myös kaupunkien budjetteihin.

KESTÄVÄ KEHITYS

Kestävässä kehityksessä kaupungit ovat edelläkävijöitä. Siinä missä EU:n direktiivit ja ympäristölainsäädäntö muuttuvat hitaasti, kaupungeissa toteutetaan kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa. Julkinen keskustelu osoittaa, kuinka ympäristövastuullisista ratkaisuista syntyy usein aluepoliittisia kysymyksiä, on kyse sitten yksityisautoilusta tai teollisuudesta. Kaupunkien sisällä tällaista ristiriitaisuutta ei pitäisi olla.

Strategisesta ja kokonaisvaltaisesta johtamisesta ilmastoasioissa kirjoittaa kaupunkiyhtiöiden osalta helsinkiläinen Matti Parpala. Kaupunkipolitiikkaa ei esimerkiksi pääkaupungissa tehdä suinkaan vain valtuustossa – kaupunkikonserniin kuuluu yli 140 yhtiötä tai yhtiön kaltaista yksikköä. Parpala pohtii aiheellisesti, miten kaupungin poliittinen tahto esimerkiksi ilmastonmuutostyössä siirtyy onnistuneesti yhtiöiden toimintaan.

Joukkoliikenne nähdään tärkeänä ympäristöratkaisuna ja se on toki laajemmin kaupungistumistrendin ytimessä. Ympäristönsuojelun lisäksi sujuva joukkoliikenne vapauttaa kallisarvoista aikaa yksityisautoilusta muuhun tekemiseen, kuten Sami Kanerva toteaa *Uudistuva Vantaa* -kirjassa. Samasta aihepiiristä kirjoittaa erittäin osuvasti *Huomisen Oulu* -kirjassa Niilo Heinonen.

Kestävä kehitys on kaavoitusta ohjaava ajattelutapa muunkin kuin liikenteen osalta. Korkea ja tiivis rakentaminen nähdään tehokkaana kaupunkitilan käytönä ja myös myönteisenä ympäristöratkaisuna, kun viher- ja virkistysalueita jää riittävästi ihmisten käyttöön.

Kaupunkien välisessä yhteistyössä ja kilpailussa ympäristöajattelu on myös imagotekijä. Ei ole sattumaa, että hiilineutraaliustavoitteet on asetettu Turussa vuoteen 2029 ja Tampereelle vuoteen 2030.

Yksi näkökulma kestäväan kehitykseen on kaupungin luonto ja sen tarjoamat virkistytymismahdollisuudet – aihe, joka jää usein vähälle huomiolle. Korona-aikana ihmiset ovat tutustuneet lähimetsiin ja ulkoilureitteihin. Ympäristöteko vailla vertaakaan. Millaisia luontoelämyksiä kaupunkilaiset kaipaavat? Monille ainakin puhdas meri ja puhtaat vesistöt ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Luonnon kasvavasta merkityksestä hyvinvoinnille visioivat esimerkiksi vantaalainen Otso Kivimäki, turkulainen Ville Laakso ja oululainen Kati Jurkka. Heillä kaikilla on esittää myös konkreettisia ehdotuksia luonnon ja luontoelämyksien parantamiseksi.

ENTÄ TALOUS?

Kuntatalouden ongelma on perustavanlaatuinen ilman koronakriisiäkin; valtio säättää kunnille lisää lakisääteisiä tehtäviä tai vähintään suosituksia antamatta niille riittävästi lisää rahoitusta. Korona pahentaa tilannetta. Hallituksen rajoitus- ja hoitotoimenpiteiden lasku on tulossa pitkälti kaupunkien maksettavaksi.

Valtio auttaneen talousvaikeuksissa jotenkin, mutta kaupungeille jää tehtäväksi niin sopeutuksia kuin elvyttäviä toimenpiteitä.

Taloussaiheet pohdinnat kirjoissa osoittavat, ettei kaupunkien talous ole oikein tähänkään saakka ollut riittävän kestävällä pohjalla. Suunnitelmasuutta vastuulliseen taloudenhoitoon tarvitaan entistä enemmän – säästöllistat pitenevät ja investoinneista tulee entistä harkitumpia.

SOPEUTUKSIA – JUUSTOHÖYLÄLLÄ VAI KOHDENNETUSTI?

Jos siis tähän asti on ollut huoli kuntataloudesta, kaupunkien velkaantumisesta, kestävyysvajasta ja veronkorotuspaineista, on koronan myötä tilanne vieläkin haastavampi.

Sen lisäksi, että koronasta tulee kuntien maksettavaksi merkittävä sote-lasku, myös tuloja jää saamatta; liikunta- ja kulttuuripalvelujen käytön pysähtyminen, joukkoliikenteen supistuminen, tapahtumien peruuntumisen myötä syntynyt kassavaje ja yritystoiminnan hiipuminen lomautuksineen aiheuttavat merkittävän kassavajeen.

Kaupungeissa on tehtävä valintoja talouden sopeuttamiseksi. Miten tehdä säästöt oikeudenmukaisesti ja vaikuttavasti?

Yleensä poliittinen sopu löytyy helpommin, kun otetaan juustohöylällä vähän jokaiselta sektorilta. Myös kategoriset linjaukset, kuten rekrytointi ja matkustusiellot, ovat yleensä suosittuja ratkaisuja. Helppous ei kuitenkaan kulje käsi kädessä vaikuttavuuden kanssa. Toiset toimialat, kuten kaavoitus ja rakentaminen, tuovat kaupungin kassaan tuloja.

Sakari Rokkanen tiivistää *Uudistuva Vantaa* -kirjassa hyvin: ”Tiivis ja korkea rakentaminen haluttuihin kaupunkikeskuksiin kasvattaa kaupungin verotuloja ja maanmyyntituloja. Turhan yksityiskohtaista sääntelyä kannattaisi hiukan lieventää, jotta arvokkaimmille tonteille voitaisiin rakentaa enemmän asuntoja.”

Myös sivistyksen ja palvelujen sektoreilla olisi tärkeää kohdentaa sopeutuksia – kyse on poliittisista valinnoista. Panostetaanko lapsiin, perheisiin, työikäisiin, opiskelijoihin vai senioreihin? Jos esimerkiksi liikuntapalvelun pääsymaksuun tehdään korotus, keneen se kohdistuu? Kaupungeissa tulisi tehdä talouden sopeutuksiin strategiset linjaukset ja löytää perusperiaatteet, joihin ratkaisut pohjaavat.

Ensi kevään kuntavaalit eivät osaltaan helpota päättäjien urakkaa. Harvoin tulee asukkailta kiitosta siitä, kun palveluja karsitaan tai hintoja nostetaan. Toivottavasti esimerkiksi paikallinen media osaltaan avaa kipeiden päätösten taustoja eikä ainoastaan arvostelee vaikeita ratkaisuja. Olisi tärkeää, että kaupunkien asukkaatkin näkisivät kokonaiskuvan. Kaupunkipolitiikka ei ole yksittäisten ryhmien edunvalvontaa, vaan yleisen edun vaalimista ja kompromissien löytämistä.

VAATIMUKSENA TOIMINTATAPOJEN MUUTOS

Sopeutustoimien rinnalla taloutta pitää tervehdyttää hallinnollisilla uudistuksilla ja toimintakulttuurin muutoksilla. Myös keskustelu kuntaliitosten välttämättömyydestä on viritettävä uudelleen.

Kuten edellä esitettiin, digitalisaatio on omaksuttava nyt kokonaisvaltaisesti julkiseenkin hallintoon. Oikein toteutettuna saavutetaan säästöjä henkilöstömenoissa, tehokkuutta ja parempaa palvelua.

Kaupunkien organisaatiot ovat isoja. Hallinnon virtaviivaistamisen apuna on hyvä käyttää ulkopuolista konsultaatiota, kuten monissa kaupungeissa on jo tehtykin. Muutostarpeet hahmottaa paremmin etäältä kuin sisältä.

Yhden luukun -palvelumallia esittää kirjasarjassa niin maahanmuuttajien työllistymisestä kirjoittava Muhis Azizi (*Ainutlaatuinen Turku*) kuin perhepalvelujen tulevaisuutta avaava Mono Kuoppala (*Huomisen Oulu*). Näkökulmana on asiakaslähtöisyys, mutta samalla todennäköisesti syntyisi kustannussäästöjä.

Olisi tärkeää, että hallinnon uudistaminen hahmotetaan jatkuvana prosessina. Uudistus ei ole itseisarvo, mutta tarkoituksenmukaisuutta on punnittava jatkuvasti. Kokeiluista ei pidä automaattisesti tehdä pysyviä. Päättäjien tehtävä on vaatia uudistuksia. Kun kaupungit luovat omat exit-strategiansa koronaan, on painotettava hallinnollista ketteryyttä.

KASVUINVESTOINNEILLA UUTEEN NOUSUUN

Sopeutustakin tärkeämpää saattaa olla elvytys. Mitä investointeja viedään nyt vauhdilla eteenpäin, jotta yritystoiminta jatkuu ja työllisyys kasvaa? Investointitarpeita löytyy aina. Nyt tarvitaan priorisointia ja sen avuksi selvät kriteerit.

Kaupunkien omaleimaisuutta kannattaa pohtia. Mitä vahvuuksia kullakin seudulla on? Mistä yhteisöverotulot syntyvät? Investoitavat liikennetarkat, rakennuskohteet ja palvelut tulisi valita siten, että ne ovat tietenkin tarpeellisia, mutta myös tuottavat paitsi lisäarvoa kaupunkilaisille myös euroissa mitattavia tuloja. Mitkä korjauskohteet ovat kiireellisimpiä? Mikä on tärkeää kaupungin asukkaille?

Olisi tärkeää, että julkiset investoinnit saavat liikkeelle yksityisiä sijoittajia. Elvytys toimii parhaiten silloin, kun toimeliaisuus lisääntyy, työllisyys nousee ja yritysten määrä ja liiketoiminta kasvavat.

Lisäksi kaupunkien investointipäätöksissä tulisi huomioida, millaisiin hankkeisiin valtiolta tai EU:lta voidaan saada rahoitusta ja mitkä ovat investointien pitkän aikavälin vaikutukset koko talousalueelle. Suurimmat kaupungit suunnatavat koko kaupunkiseutunsa nousua koronasta. Ehkäpä koko maan.

YHTEISÖLLISYYS, OSALLISUUS JA PÄÄTÖKSENTEKO

Väitetään, että korona on lisännyt yhteisöllisyyttä ja yhteisymmärrystä. Pandemiasta rajoitustoimineen on ainakin tullut sukupolvikokemus, jollaista emme ole kokeneet 1990-luvun laman jälkeen. Mitä omaksumme poikkeustilasta arkeemme jatkossa?

Voisimme ainakin yhä enemmän luoda alustoja virtuaalisille palveluille ja kohtaamisille. Ne eivät korvaa live-tilanteita, mutta ovat oivallisia keinoja tavoittaa toisemme ajasta ja paikasta riippumatta. Jokaisen kaupungin ei tarvitse olla itse tuottajana. Lasten lukuhetki kirjastossa on verkossa nähtävillä ympäri Suomen, samoin esimerkiksi jumppahetki senioreille. Kaupunkien välistä yhteistyötä kannattaa lisätä.

Kaupunkilaisten osallisuutta pitää lisätä. *Huomisen Oulu* -kirjassa Jari Laru kiteyttää: ”Ihmisten tarve vaikuttaa omien asuinalueidensa asioihin ei ole kuitenkaan hävinnyt yhtään mihinkään.” Laura Rissasen ajatus *Helsinki*-kirjassa on puhutteleva: ”Rakennetaan Helsinkiin uusia kylänraitteja ja varmistetaan näin paitsi ekologisesti kestävä myös sosiaalisesti vahva kaupunki.”

Kaupunginosabudjetointia ja erilaisia asukasraateja toteutetaan suurimmissa kaupungeissa. Verkkoa on hyödynnettävä tässä työssä, sillä lähidemokratian on oltava vaivatonta. Vertaisopetus on keino tavoittaa ne, jotka eivät hallitse digiä. Poikkeustila on taatusti nostanut valmiuksia omaksua uusia tekniikoita.

Päätöksentekijöiltä koronakriisi on vaatinut tiedonvälitystehtävän omaksumista. Varsin perinteinen rooli luottamushenkilöille, mutta se on saattanut matkan varrella vaihtua puolivahingossa yksisuuntaiseksi tiedottamiseksi tai jopa jatkuvaksi kampanjoinniksi. Poikkeustilanteessa asukkaat ovat janonneet tietoa siitä, mitä kaupungissa tapahtuu ja poliitikkojen velvollisuus on ollut

selvittää ja informoida kysyjä. Toivottavasti tämä edustuksellisen demokration uusvanha toimintamalli vain vahvistuu kriisin jälkeen.

KATSE TULEVAISUUTEEN – OSALLISTU VISIOINTIIN

Tässä kirjassa, ja muissa kirjasarjan teoksissa, on esitetty lukuisia näkökulmia, ajatuksia, ehdotuksia ja ideoita siitä, mitä kaupungeissa pitäisi tehdä seuraavaksi.

Mikä on tärkeintä juuri nyt? Miltä kaupungit näyttävät pitkällä aikavälillä? Kuinka selätämme akuutit ongelmat? Millaisesta kotikaupungista haaveilemme?

Sukellus Suomen suurimpien kaupunkien, Helsingin, Oulun, Tampereen, Turun ja Vantaan polttaviin kysymyksiin on toivottavasti herättänyt innostuksen kotikaupungin asioihin. Oletko samaa vai eri mieltä kirjoittajien kanssa? Mikä olisi sinun kaupunkivisiosi?

Osallistu keskusteluun kirjoittamalla ja kommentoimalla: #kaupunkivisio2030. Julkaisemme mielenkiintoisimmat puheenvuorot osoitteessa <http://www.toivoajatuspaja.fi/kaupunkivisio2030>. Kaikki kirjasarjan teokset löytyvät niin ikään Ajatuspaja Toivon verkkosivuilta. ■

Sini Ruohonen

Menestyvä **TAMPERE**

Mitä tapahtuu seuraavaksi?

On suunnattava katse tulevaan. Tarvitsemme vision, strategian ja konkreettisia suunnitelmia. Millainen kaupunki Tampere on kymmenen vuoden päästä?

Tässä kirjassa joukko kaupunkipolitiikan taitajia avaa näkökulmia ja esittää ehdotuksia eri aihepiireistä. Sivuilta löytyy uusia ajatuksia laajalti liikenteestä opetukseen, kansainvälisyydestä hyvinvointiin. Ja paljon muuta. Yhdytkö näkemyksiin? Haluaisitko haastaa?

Tutustu myös muiden suurimpien kaupunkien tulevaisuuksiin osoitteessa www.toivoajatuspaja.fi/kaupunkivisio2030 ja osallistu keskusteluun tunnisteella **#kaupunkivisio2030**.